

brzmienie od 2012-10-01 do 2013-01-01

Ustawa o pomocy społecznej
z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. Nr 64, poz. 593)
tekst jednolity z dnia 17 czerwca 2008 r. (Dz.U. Nr 115, poz. 728)
tekst jednolity z dnia 2 października 2009 r. (Dz.U. Nr 175, poz. 1362)

Zmiany aktu:

2012-10-01	Dz.U. 2011	Nr 81	poz. 440	Art. 1
2012-06-08	Dz.U. z 2012		poz. 579	Art. 4
	r.			
2012-01-01	Dz.U. 2011	Nr 149	poz. 887	Art. 218
2011-07-01	Dz.U. 2011	Nr 106	poz. 622	Art. 59
2011-05-03	Dz.U. 2011	Nr 81	poz. 440	Art. 1
2010-08-01	Dz.U. 2010	Nr 125	poz. 842	Art. 8
2010-05-29	Dz.U. 2010	Nr 81	poz. 527	Art. 1
2010-05-01				
2010-03-31	Dz.U. 2010	Nr 40	poz. 229	Art. 1
2010-03-12	Dz.U. 2010	Nr 28	poz. 146	Art. 12
2010-01-24	Dz.U. 2009	Nr 221	poz. 1738	Art. 1
2010-01-01	Dz.U. 2009	Nr 219	poz. 1706	Art. 15
2009-12-16	Dz.U. 2009	Nr 202	poz. 1551	Art. 1
2009-10-21				

Dział I. Przepisy ogólne

Rozdział 1. Zasady ogólne i zakres podmiotowy ustawy

Art. 1. [Zakres przedmiotowy]

Ustawa określa:

- 1) zadania w zakresie pomocy społecznej;
- 2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
- 3) organizację pomocy społecznej;
- 4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Art. 2. [Funkcje i organizacja pomocy społecznej]

1. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

2. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Art. 3. [Zadania pomocy społecznej]

1. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia

niezbędnych potrzeb i umożliwiał im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

2. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

3. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.

4. Potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i mieszczą się w możliwościach pomocy społecznej.

Art. 4. [Obowiązek współdziałania] Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Art. 5. [Osoby uprawnione do świadczeń]

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, przysługuje:

1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

a) na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694, z późn. zm.), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej,

b) na podstawie zgody na pobyt tolerowany - w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego;

3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz.U. Nr 144, poz. 1043, z 2007 r. Nr 120, poz. 818 oraz z 2008 r. Nr 216, poz. 1367), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 5a. [Uprawnieni cudzoziemcy] Prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje cudzoziemcom, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15 oraz art. 53a ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

Art. 6. [Słowniczek]

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) całkowita niezdolność do pracy - całkowitą niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych albo zaliczenie do I lub II grupy inwalidów lub legitymowanie się znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

2) dochód dziecka - dochód, do którego zalicza się kwotę otrzymywanej renty wraz z dodatkiem dla sierot zupełnych, zasiłek pielęgnacyjny, dodatek pielęgnacyjny, otrzymywane alimenty oraz kwotę odpowiadającą dochodom uzyskiwanym z majątku dziecka;

3) dochód na osobę w rodzinie - dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie;

4) dochód rodziny - sumę miesięcznych dochodów osób w rodzinie;

5) ¹ jednostka organizacyjna pomocy społecznej - regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, dom pomocy społecznej, placówkę specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej;

6) kontrakt socjalny - pisemną umowę zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny;

7) niezdolność do pracy z tytułu wieku - ukończone 60 lat przez kobietę i 65 lat przez mężczyznę;

8) osoba bezdomna - osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania;

9) osoba samotna - osobę samotnie gospodarującą, niepozostającą w związku małżeńskim i nieposiadającą wstępnych ani zstępnych;

10) osoba samotnie gospodarująca - osobę prowadzącą jednoosobowe gospodarstwo domowe;

11) osoba zatrudniona - osobę pozostającą w zatrudnieniu w rozumieniu *przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu*² lub prowadzącą działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów dotyczących działalności gospodarczej;

11a)³ (*uchylony*)

12) praca socjalna - działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi;

13) renta - rentę z polskiego lub zagranicznego systemu ubezpieczeń społecznych, rentę strukturalną lub rentę socjalną;

14) rodzina - osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące;

15)⁴ średni miesięczny koszt utrzymania w domu pomocy społecznej - kwotę rocznych kosztów działalności domu wynikającą z utrzymania mieszkańców, z roku poprzedniego, bez kosztów inwestycyjnych, wydatków bieżących na remonty i zakupy związane z realizacją programu naprawczego, powiększoną o prognozowany średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, przyjęty w ustawie budżetowej na dany rok kalendarzowy, podzieloną przez liczbę miejsc, ustaloną jako sumę rzeczywistej liczby mieszkańców w poszczególnych miesiącach roku poprzedniego, w domu;

16) świadczenie nienależnie pobrane - świadczenie pieniężne uzyskane na podstawie przedstawionych nieprawdziwych informacji lub niepoinformowania o zmianie sytuacji materialnej lub osobistej;

17)⁵ bar mleczny - przedsiębiorcę prowadzącego działalność gospodarczą w postaci samoobsługowych, bezalkoholowych, ogólnodostępnych zakładów masowego żywienia, sprzedających całodziennie posiłki mleczno-nabiałowo-jarskie.

Art. 7. [Podstawy do udzielenia pomocy]

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

1) ubóstwa;

2) sieroctwa;

3) bezdomności;

4) bezrobocia;

5) niepełnosprawności;

6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;

7) przemocy w rodzinie;

7a) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;

8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;

9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,

zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;

10)⁶ (*uchylony*)

11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;

12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;

13) alkoholizmu lub narkomanii;

14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;

15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Art. 7a. [Dotacje przedmiotowe]⁷

1. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom także poprzez udzielenie dotacji przedmiotowej do posiłków sprzedawanych w barach mlecznych.

2. Dotacje przedmiotowe do posiłków sprzedawanych w barach mlecznych mogą być udzielane na wniosek przedsiębiorcy, w zakresie określonym w ustawie budżetowej na dany rok.

Art. 8. [Prawo do świadczeń pieniężnych]

1. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, z zastrzeżeniem art. 40, 41, 53a, 78 i 91, przysługuje:

1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód nie przekracza kwoty 461⁸ zł, zwanej dalej "kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej",

2) osobie w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kwoty 316⁸ zł, zwanej dalej "kryterium dochodowym na osobę w rodzinie",

3) rodzinie, której dochód nie przekracza sumy kwot kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, zwanej dalej "kryterium dochodowym rodziny"

- przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednego z powodów wymienionych w art. 7 pkt 2-15 lub innych okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy społecznej.

2. Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć kwoty, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, uprawniające do zasiłków okresowego i celowego.

3. Za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o:

1) miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych;

2) składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w *przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia*⁹ oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach;

3) kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób.

4.¹⁰ Do dochodu ustalonego zgodnie z ust. 3 nie wlicza się:

1) jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego;

2) zasiłku celowego;

3) pomocy materialnej mającej charakter socjalny albo motywacyjny, przyznawanej na podstawie przepisów o systemie oświaty;

4) wartości świadczenia w naturze;

5) świadczenia przysługującego osobie bezrobotnej na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych.

5. W stosunku do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą:

1)¹¹ opodatkowaną podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach określonych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych - za dochód przyjmuje się przychód z tej działalności pomniejszony o koszty uzyskania przychodu, obciążenie podatkiem należnym określonym

w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych i składkami na ubezpieczenie zdrowotne określonymi w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, związane z prowadzeniem tej działalności oraz odliczonymi od dochodu składkami na ubezpieczenia społeczne niezaliczonymi do kosztów uzyskania przychodów, określonymi w odrębnych przepisach, z tym że dochód ustala się, dzieląc kwotę dochodu z działalności gospodarczej wykazanego w zeznaniu podatkowym złożonym za poprzedni rok kalendarzowy przez liczbę miesięcy, w których podatnik prowadził działalność, a jeżeli nie prowadził działalności, za dochód przyjmuje się kwotę zadeklarowaną w oświadczeniu tej osoby;

2) opodatkowaną na zasadach określonych w przepisach o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne - za dochód przyjmuje się kwotę zadeklarowaną w oświadczeniu tej osoby.

6. W sytuacji gdy podatnik łączy przychody z działalności gospodarczej z innymi przychodami lub rozlicza się wspólnie z małżonkiem, przez podatek należny, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, rozumie się podatek wyliczony w takiej proporcji, w jakiej pozostaje dochód podatnika z pozarolniczej działalności gospodarczej wynikający z deklaracji podatkowych do sumy wszystkich wykazanych w nich dochodów.

7. ¹²Wysokość dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej w przypadku prowadzenia działalności opodatkowanej na zasadach określonych w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych ustala się na podstawie zaświadczenia wydanego przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego, zawierającego informację o wysokości:

- 1) przychodu;
- 2) kosztów uzyskania przychodu;
- 3) różnicy pomiędzy przychodem a kosztami jego uzyskania;
- 4) dochodów z innych źródeł niż pozarolnicza działalność gospodarcza w przypadkach, o których mowa w ust. 6;
- 5) odliczonych od dochodu składek na ubezpieczenia społeczne;
- 6) należnego podatku;
- 7) odliczonych od podatku składek na ubezpieczenie zdrowotne związanych z prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej.

8. Wysokość dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej w przypadku prowadzenia działalności na zasadach określonych w przepisach o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne ustala się na podstawie zaświadczenia wydanego przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego zawierającego informację o formie opodatkowania oraz na podstawie dowodu opłacenia składek w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych.

9. Przyjmuje się, że z 1 ha przeliczeniowego uzyskuje się dochód miesięczny w wysokości 194⁸ zł.

10. Dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej i z ha przeliczeniowych oraz z innych źródeł sumuje się.

11. W przypadku uzyskania w ciągu 12 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku lub w okresie pobierania świadczenia z pomocy społecznej dochodu jednorazowego przekraczającego pięciokrotnie kwoty:

1) kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, w przypadku osoby samotnie gospodarującej,

2) kryterium dochodowego rodziny, w przypadku osoby w rodzinie

- kwotę tego dochodu rozlicza się w równych częściach na 12 kolejnych miesiący, poczynając od miesiąca, w którym dochód został wypłacony.

12. W przypadku uzyskania jednorazowo dochodu należnego za dany okres, kwotę tego dochodu uwzględnia się w dochodzie osoby lub rodziny przez okres, za który uzyskano ten dochód.

13. W przypadku uzyskiwania dochodu w walucie obcej, wysokość tego dochodu ustala się według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego z dnia wydania decyzji administracyjnej w sprawie świadczenia z pomocy społecznej.

Art. 9. [Kryteria dochodowe]

1. Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji socjalnej. Badania prognozy interwencji socjalnej dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.

2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, sposób ustalania prognozy interwencji socjalnej, zakres potrzeb niezbędnych do egzystencji, minimalny zakres wydatków, okres oraz źródło danych, z jakiego przyjmuje się wysokość cen towarów i usług, uwzględniając poziom wydatków gospodarstw domowych z I kwintyla rozkładu dochodów, których wydatki należy uwzględnić w badaniu prognozy interwencji socjalnej.

3. W roku, w którym przeprowadza się weryfikację, Rada Ministrów do dnia 15 maja przedstawia Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych:

1) propozycję kwot kryteriów dochodowych;

2) informację o realizacji świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej za okres od poprzedniej weryfikacji, obejmującą liczbę świadczeniobiorców, liczbę świadczeń i ogólną kwotę wydatków na świadczenia.

4. Trójstronna Komisja do Spraw Społeczno-Gospodarczych uzgadnia kryteria dochodowe w terminie do dnia 15 czerwca danego roku kalendarzowego.

5.¹³ Kwota stanowiąca podstawę ustalenia wysokości kwoty minimalnego i maksymalnego świadczenia pieniężnego na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, a także maksymalna kwota zasiłku stałego ulegają zmianie w terminach weryfikacji kryteriów dochodowych o 50% sumy kwot, o które wzrosły kryterium dochodowe osoby samotnie gospodarującej i kryterium dochodowe na osobę w rodzinie.

6. Kwota dochodu z 1 ha przeliczeniowego ulega zmianie w terminach weryfikacji kryteriów dochodowych o 25% sumy kwot, o które wzrosły kryterium dochodowe osoby samotnie gospodarującej i kryterium dochodowe na osobę w rodzinie.

7. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", zweryfikowane kryteria dochodowe oraz kwoty, o których mowa w ust. 5 i 6, do dnia 15 lipca w roku, w którym przeprowadza się weryfikację.

8. W przypadku gdy Trójstronna Komisja do Spraw Społeczno-Gospodarczych nie uzgodni w przewidzianym terminie kryteriów dochodowych, Rada Ministrów ustala, nie niższe niż w przedstawionej propozycji, kryteria dochodowe oraz kwoty, o których mowa w ust. 5 i 6, w drodze rozporządzenia, w terminie do dnia 15 lipca danego roku.

8a. Zweryfikowane kryteria dochodowe oraz kwoty, o których mowa w ust. 5 i 6, obowiązują od dnia 1 października roku, w którym jest przeprowadzana weryfikacja.

9. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego przedkłada corocznie do dnia 15 kwietnia Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych informację o wysokości minimum egzystencji ustalonego przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Jeśli w danym roku kalendarzowym kwota kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej i kwota kryterium dochodowego na osobę w rodzinie będzie równa lub niższa niż minimum egzystencji, Trójstronna Komisja do Spraw Społeczno-Gospodarczych może wystąpić do Rady Ministrów z wnioskiem o zweryfikowanie kwot kryteriów dochodowych. W takim przypadku ust. 1-8 stosuje się odpowiednio.

Art. 10. [Ustalenie prawa do zasiłku]

1.¹⁴ Przy ustalaniu prawa do zasiłków stałego i okresowego w składzie rodziny nie uwzględnia się dzieci wychowywanych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka oraz pełnoletnich wychowanków rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka, a do dochodu rodziny nie wlicza się ich dochodów oraz świadczeń na pokrycie kosztów ich utrzymania i dodatków przyznanych na podstawie przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

2.¹⁵ Przy ustalaniu prawa do pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki do dochodu nie wlicza się pomocy pieniężnej, o której mowa w art. 88 ust. 1.

3.¹⁶ (*uchylony*)

4. Przy ustalaniu wysokości odpłatności za pobyt osoby w domu pomocy społecznej, w składzie rodziny uwzględnia się innych członków rodziny przebywających w instytucjonalnych placówkach opieki, jeżeli rodzina ponosi odpłatność za ich pobyt.

Art. 11. [Ograniczenie lub odmowa świadczeń]

1. W przypadku stwierdzenia przez pracownika socjalnego marnotrawienia przyznanych świadczeń, ich celowego niszczenia lub korzystania w sposób niezgodny z przeznaczeniem bądź marnotrawienia własnych zasobów finansowych może nastąpić ograniczenie świadczeń, odmowa ich przyznania albo przyznanie pomocy w formie świadczenia niepieniężnego.

2.¹⁷ Brak współdziałania osoby lub rodziny z pracownikiem socjalnym lub asystentem rodziny, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej, odmowa zawarcia kontraktu socjalnego, niedotrzymywanie jego postanowień, nieuzasadniona odmowa podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej przez osobę bezrobotną lub nieuzasadniona odmowa podjęcia lub przerwanie szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego w miejscu pracy, wykonywania prac interwencyjnych, robót publicznych lub prac społecznie użytecznych, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, lub nieuzasadniona odmowa podjęcia leczenia odwykowego w zakładzie leczenia odwykowego przez osobę uzależnioną mogą stanowić podstawę do odmowy przyznania świadczenia, uchylecia decyzji o przyznaniu świadczenia lub wstrzymania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

3. W przypadku odmowy przyznania albo ograniczenia wysokości lub rozmiaru świadczeń z pomocy społecznej należy uwzględnić sytuację osób będących na utrzymaniu osoby ubiegającej się o świadczenie lub korzystającej ze świadczeń.

Art. 12. [Odmowa przyznania świadczeń] W przypadku stwierdzonych przez pracownika socjalnego dysproporcji między udokumentowaną wysokością dochodu a sytuacją majątkową osoby lub rodziny, wskazującą, że osoba ta lub rodzina jest w stanie przezwyciężyć trudną sytuację życiową, wykorzystując własne zasoby majątkowe, w szczególności w przypadku posiadania znacznych zasobów finansowych, wartościowych przedmiotów majątkowych lub nieruchomości, można odmówić przyznania świadczenia.

Art. 13. [Nieprzysługiwanie lub zawieszenie prawa do świadczeń]

1. Osobie odbywającej karę pozbawienia wolności nie przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej.

2. Osobie tymczasowo aresztowanej zawiesza się prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Za okres tymczasowego aresztowania nie udziela się świadczeń.

Art. 14. [Odesłanie do KPA] W sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.), jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Rozdział 2. Zadania pomocy społecznej

Art. 15. [Podstawowe zadania pomocy społecznej]

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- 2) pracy socjalnej;
- 3) prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych;
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Art. 16. [Zadania administracji publicznej]

1. Obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawą.

2. Gmina i powiat, obowiązane zgodnie z przepisami ustawy do wykonywania zadań pomocy społecznej, nie mogą odmówić pomocy osobie potrzebującej, mimo istniejącego obowiązku osób

fizycznych lub osób prawnych do zaspokajania jej niezbędnych potrzeb życiowych.

3. Pomocy nie mogą również odmówić podmioty, którym jednostki samorządu terytorialnego zleciły realizację zadań, na zasadach określonych w art. 25.

Art. 16a. [Ocena zasobów] ¹⁸

1. Gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej.

2. Zasoby, o których mowa w ust. 1, obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący.

3. Ocena, o której mowa w ust. 1, obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

4. Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego przedstawia co roku do dnia 30 kwietnia odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa właściwej jednostki samorządu terytorialnego ocenę, o której mowa w ust. 1. Ocena wraz z rekomendacjami jest podstawą do planowania budżetu na rok następny.

Art. 16b. [Strategia] ¹⁹

1. Gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej.

2. Strategia, o której mowa w ust. 1, zawiera w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej;
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d) wskaźników realizacji działań.

Art. 17. [Zadania własne gminy]

1. Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;

2) ²⁰ sporządzanie, zgodnie z art. 16a, oceny w zakresie pomocy społecznej;

3) udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;

4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;

5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;

6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;

7) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie *przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia*⁹;

8) przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;

9) opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;

10) praca socjalna;

11) organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

12)²¹ prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych;

13)²² (*uchylony*)

14) dożywianie dzieci;

15) sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;

16) kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;

16a) pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;

17) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;

18) utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników;

19) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;

20) opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

2. Do zadań własnych gminy należy:

1) przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;

2) przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;

3) prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;

4) podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;

5) współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach.

Art. 18. [Zadania zlecone gminie]

1. Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy:

1) (*uchylony*)

2) (*uchylony*)

3) organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiołową lub ekologiczną;

5) prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

6) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;

7) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a;

8) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

9) wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

2. Środki na realizację i obsługę zadań, o których mowa w ust. 1, zapewnia budżet państwa.

3. Koszty obsługi zadania, o którym mowa w ust. 1 pkt 9, wynoszą 1,5% otrzymanej dotacji celowej na wypłacanie wynagrodzeń za sprawowanie opieki.

Art. 19. [Zadania własne powiatu]

Do zadań własnych powiatu należy:

1) opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka - po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami;

2) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;

3) ²³ (uchylony)

4) ²⁴ (uchylony)

5) ²⁵ (uchylony)

6) ²⁶ przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze;

7) ²⁷ pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się;

8) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mających trudności w integracji ze środowiskiem;

9) (uchylony)

10) prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób;

11) prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

12) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;

13) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;

14) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;

15) doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu;

16) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;

17) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;

18) ²⁸ sporządzanie, zgodnie z art. 16a, oceny w zakresie pomocy społecznej;

19) utworzenie i utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Art. 20. [Zadania zlecone powiatowi]

1. Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

1) pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w zakresie indywidualnego programu integracji, oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia⁹;

2) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

3) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;

4) udzielanie cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a, pomocy w zakresie interwencji kryzysowej;

5)²⁹ (uchylony)

6)³⁰ (uchylony)

2. Środki na realizację zadań, o których mowa w ust. 1, zapewnia budżet państwa.

3.³¹ (uchylony)

Art. 21. [Zadania samorządu województwa]

Do zadań samorządu województwa należy:

1) opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi - po konsultacji z powiatami;

2) organizowanie kształcenia, w tym prowadzenie publicznych szkół służb społecznych oraz szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej;

3) rozpoznawanie przyczyn ubóstwa oraz opracowywanie regionalnych programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach na rzecz ograniczania tego zjawiska;

4) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej;

5) organizowanie i prowadzenie regionalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;

6)³² (uchylony)

7) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;

8)³³ sporządzanie oceny, o której mowa w art. 16a, na podstawie ocen sporządzonych przez gminy i powiaty z obszaru województwa, uwzględniającej kwestie i problemy społeczne wynikające z przyjętej strategii wraz z projektami, o których mowa w pkt 3 i przekazanie ich właściwemu wojewodzie do dnia 31 lipca każdego roku;

9) utworzenie i utrzymanie regionalnego ośrodka polityki społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Art. 22. [Zadania wojewody]

Do zadań wojewody należy:

1) ustalanie sposobu wykonywania zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego;

2) stwierdzenie zgodności programów naprawczych w zakresie osiągnięcia standardów w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej oraz ocena stopnia ich realizacji;

3) wydawanie i cofanie zezwoleń lub zezwoleń warunkowych na prowadzenie domów pomocy społecznej oraz wydawanie i cofanie zezwoleń na prowadzenie placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej;

3a)³⁴ (uchylony)

4)³⁵ prowadzenie rejestru domów pomocy społecznej, placówek zapewniających całodobową opiekę

osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz jednostek specjalistycznego poradnictwa;

5) ³⁶ koordynowanie działań w zakresie integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w szczególności w zakresie wskazania im miejsca zamieszkania, oraz prowadzenie rejestru zatwierdzonych indywidualnych programów integracji;

6) ³⁷ (*uchylony*)

7) realizacja lub zlecenie jednostkom samorządu terytorialnego lub podmiotom niepublicznym zadań wynikających z programów rządowych;

8) nadzór nad realizacją zadań samorządu gminnego, powiatowego i województwa, w tym nad jakością działalności jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz nad jakością usług, dla których minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określił standardy, w tym standardy opieki i wychowania, a także nad zgodnością zatrudnienia pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z wymaganymi kwalifikacjami;

8a) ³⁸ (*uchylony*)

9) kontrola jakości usług, o których mowa w pkt 8, wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umowy z organami administracji rządowej i samorządowej;

9a) kontrola jakości usług, o których mowa w pkt 8, wykonywanych przez domy pomocy społecznej prowadzone nie na zlecenie organu jednostki samorządu terytorialnego przez podmioty niepubliczne, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2-4;

10) kontrola placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, w zakresie standardów usług socjalno-bytowych i przestrzegania praw tych osób;

11) ³⁹ analiza stanu i skuteczności pomocy społecznej w oparciu o ocenę zasobów pomocy społecznej przyjętą przez samorząd województwa z uwzględnieniem założeń przewidzianych w strategii;

12) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;

13) realizacja zadań określanych przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w zakresie utrzymania i rozwoju systemu informatycznego w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w województwie oraz współfinansowanie i sprawowanie nadzoru nad jego funkcjonowaniem;

14) finansowe wspieranie programów w określonym przez wojewodę obszarze pomocy społecznej, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub podmioty uprawnione, o których mowa w art. 25 ust. 1; do wyboru programów stosuje się odpowiednio art. 25, 26, 28-35;

15) ⁴⁰ koordynowanie, w ramach systemu pomocy społecznej, działań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi oraz wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi.

Art. 23. [Zadania ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego]

1. Do zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego należy:

- 1) tworzenie koncepcji i określanie kierunków rozwoju w obszarze pomocy społecznej;
- 2) zlecenie i finansowanie badań, ekspertyz i analiz w obszarze pomocy społecznej;
- 3) monitorowanie standardów, o których mowa w art. 22 pkt 8;
- 4) analiza skuteczności pomocy społecznej;
- 5) inspirowanie i promowanie nowych form i metod działania, a także szkolenie kadr;
- 6) nadzór merytoryczny nad szkoleniem w zakresie organizacji pomocy społecznej i specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny;
- 7) opracowywanie i finansowanie programów osłonowych;

7a) finansowe wspieranie programów w określonym przez ministra obszarze pomocy społecznej, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub podmioty uprawnione, o których mowa w art. 25 ust. 1;

8)⁴¹ (*uchylony*)

9) określanie zadań administracji publicznej w zakresie utrzymania i rozwoju systemu informatycznego w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w województwach, przekazywanie środków na współfinansowanie oraz sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem tego systemu;

10) współdziałanie z organizacjami pozarządowymi.

1a.⁴² Do wyboru programów, o których mowa w ust. 1 pkt 7a, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.⁴³).

1b. Minister może dokonywać kontroli i oceny realizacji programów, które wspiera finansowo.

2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób funkcjonowania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, standardy dla poszczególnych rodzajów usług, kwalifikacje osób wykonujących te usługi oraz termin dostosowania do wymaganych standardów, uwzględniając zakres usług, miejsce i sposób ich realizacji oraz konieczność zapewnienia respektowania praw osób korzystających z usług;

2) standardy działalności zawodowej w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, uwzględniając aspekty etyczne tej działalności i konieczność zapewnienia wysokiej jakości działań;

3) tryb kierowania i przyjmowania do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej prowadzonych w ramach wykonywania zadań z zakresu administracji rządowej, warunki i tryb ustalania i pobierania odpłatności, jak również warunki całkowitego lub częściowego zwalniania z odpłatności za pobyt w tych jednostkach i korzystanie z ich usług, uwzględniając sytuację materialną kierowanych osób.

3. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, określi, w drodze rozporządzenia:

1) opis systemów teleinformatycznych, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 17, art. 19 pkt 17, art. 21 pkt 7 i art. 22 pkt 12, stosowanych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, zawierający strukturę systemu, wymaganą minimalną funkcjonalność systemu oraz zakres komunikacji między elementami struktury systemu, w tym zestawienie struktur dokumentów elektronicznych, formatów danych oraz protokołów komunikacyjnych i szyfrujących, o których mowa w art. 13 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. Nr 64, poz. 565, z późn. zm.),

2) wymagania standaryzujące w zakresie bezpieczeństwa, wydajności i rozwoju systemu,

3) sposób postępowania w zakresie stwierdzania zgodności oprogramowania z opisem systemu

- mając na uwadze zapewnienie jednorodności zakresu i rodzaju danych, która umożliwi ich scalanie w zbiór centralny, a także zachowanie zgodności z minimalnymi wymaganiami i sposobem stwierdzania zgodności oprogramowania, określonymi na podstawie ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

4. W przypadku gdy realizacja zadań określonych w ustawie jest związana z przekazywaniem informacji za pomocą systemu teleinformatycznego, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego nieodpłatnie udostępni podmiotom obowiązującym do przekazywania informacji na podstawie niniejszej ustawy oprogramowanie, które jest zgodne z wymaganiami określonymi przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w przepisach wydanych na podstawie ust. 3.

4a. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego może utworzyć rejestr centralny obejmujący dane dotyczące jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, a także dane dotyczące osób i rodzin, którym udzielono świadczeń pomocy społecznej, oraz form udzielonej pomocy społecznej, gromadzone przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej na podstawie przepisów ustawy, oraz może przetwarzać te dane na zasadach określonych w przepisach o ochronie danych osobowych. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej przekazują dane do rejestru centralnego,

wykorzystując oprogramowanie, o którym w mowa w ust. 4.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, realizując zadania określone w ustawie związane z przekazywaniem informacji za pomocą środków komunikacji elektronicznej, uwzględnia zasadę równego traktowania wszystkich powszechnie używanych w kraju systemów operacyjnych oraz uwzględnia potrzebę umożliwienia wszystkim podmiotom obowiązującym do przechowywania informacji w formie dokumentu elektronicznego, stosowania oprogramowania dostosowanego do używanych systemów informatycznych bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów licencyjnych.

Art. 24. [Rządowy program pomocy społecznej]

1. Rada Ministrów może przyjąć rządowy program pomocy społecznej mający na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

2. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki realizacji programu, o którym mowa w ust. 1, uwzględniając potrzebę zapewnienia efektywności rządowego programu pomocy społecznej.

Art. 25. [Zlecenie zadań z zakresu pomocy społecznej]

1.⁴⁴ Organy administracji rządowej i samorządowej, zwane dalej "organami", mogą zlecać realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zleconego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, zwanych dalej "podmiotami uprawnionymi".

2.⁴⁵ Zlecenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej nie może obejmować:

1) ustalania uprawnień do świadczeń, w tym przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych;

2) opłacania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne;

3) wypłaty świadczeń pieniężnych.

3.⁴⁶ *(uchylony)*

4. Zlecenie realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej odbywa się po uprzednim przeprowadzeniu konkursu ofert.

5.⁴⁷ Do zlecenia zadań, o których mowa w ust. 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Art. 25a. ⁴⁸ *(uchylony)*

Art. 26. ⁴⁹ *(uchylony)*

Art. 27. ⁵⁰ *(uchylony)*

Art. 28. ⁵¹ *(uchylony)*

Art. 29. ⁵² *(uchylony)*

Art. 30. ⁵³ *(uchylony)*

Art. 31. ⁵⁴ *(uchylony)*

Art. 32. ⁵⁵ *(uchylony)*

Art. 33. ⁵⁶ *(uchylony)*

Art. 34. ⁵⁷ *(uchylony)*

Art. 35. ⁵⁸ *(uchylony)*

Dział II. Świadczenia z pomocy społecznej

Rozdział 1. Zasiłki i usługi

Art. 36. [Świadczenia z pomocy społecznej]

Świadczeniami z pomocy społecznej są:

1) ⁵⁹ świadczenia pieniężne:

- a) zasiłek stały,
- b) zasiłek okresowy,
- c) zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- d) zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie,
- e) (*uchylona*)
- f) pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki,
- g) świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
- h) wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd;

2) ⁶⁰ świadczenia niepieniężne:

- a) praca socjalna,
- b) bilet kredytowany,
- c) składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- d) składki na ubezpieczenia społeczne,
- e) pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- f) sprawienie pogrzebu,
- g) poradnictwo specjalistyczne,
- h) interwencja kryzysowa,
- i) schronienie,
- j) posiłek,
- k) niezbędne ubranie,
- l) usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy,
- m) specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia,
- n) mieszkanie chronione,
- o) pobyt i usługi w domu pomocy społecznej,
- p) (*uchylona*)
- q) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie - w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych,
- r) (*uchylona*)

Art. 37. [Zasiłek stały]

1. Zasiłek stały przysługuje:

1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;

2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

2. Zasiłek stały ustala się w wysokości:

1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418⁸ zł miesięcznie;

2) w przypadku osoby w rodzinie - różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

3. Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie.

4. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje.

5. Osobę przebywającą w domu pomocy społecznej lub ubiegającą się o przyjęcie do niego uznaje się za osobę samotnie gospodarującą, jeżeli przed przyjęciem do domu pomocy społecznej lub rozpoczęciem oczekiwania na miejsce w takim domu była uprawniona do zasiłku stałego.

Art. 38. [Zasiłek okresowy]

1. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;

2) rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

2. Zasiłek okresowy ustala się:

1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie;

2) w przypadku rodziny - do wysokości różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

3. Kwota zasiłku okresowego ustalona zgodnie z ust. 2 nie może być niższa niż 50% różnicy między:

1) kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby;

2) kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

4. Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie.

4a.⁶¹ W przypadku podjęcia zatrudnienia przez osobę objętą kontraktem socjalnym pobierającą zasiłek okresowy, może być on wypłacany nadal niezależnie od dochodu, do dnia wynikającego z decyzji przyznającej zasiłek okresowy, nie dłużej jednak niż do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba została zatrudniona.

4b.⁶² Zasiłek okresowy jest wypłacany niezależnie od dochodu w sytuacji określonej w ust. 4a nie częściej niż raz na 2 lata.

5. Okres, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy.

6. Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć minimalne kwoty zasiłku okresowego, o których mowa w ust. 2 i 3.

Art. 39. [Zasiłek celowy]

1. W celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej może być przyznany zasiłek celowy.

2. Zasiłek celowy może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu.

3. Osobom bezdomnym i innym osobom niemającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia⁹ może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

4. Zasiłek celowy może być przyznany w formie biletu kredytowanego.

Art. 39a. [Zasiłek celowy] ⁶³

1. Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego.

2. Zasiłek celowy, o którym mowa w ust. 1, może być wypłacany niezależnie od dochodu, przez okres do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba objęta kontraktem socjalnym, w trakcie jego realizacji, stała się osobą zatrudnioną.

Art. 40. [Zasiłek celowy]

1. Zasiłek celowy może być przyznany również osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku zdarzenia losowego.

2. Zasiłek celowy może być przyznany także osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej.

3. Zasiłek celowy, o którym mowa w ust. 1 i 2, może być przyznany niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi.

Art. 41. [Świadczenia przyznawane w szczególnie uzasadnionych przypadkach]

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany:

1) specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi;

2) zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową.

Art. 42. [Opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe]

1. Za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem, ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby opiekującej się nie przekracza 150% kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie i osoba opiekująca się nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów lub nie otrzymuje emerytury albo renty. Dotyczy to również osób, które w związku z koniecznością sprawowania opieki pozostają na bezpłatnym urlopie.

2. Przez ojca i matkę, o których mowa w ust. 1, należy rozumieć również ojca i matkę współmałżonka.

3. Konieczność sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad osobami, o których mowa w ust. 1, stwierdza lekarz ubezpieczenia zdrowotnego w zaświadczeniu wydanym nie wcześniej niż na 14 dni przed złożeniem wniosku o przyznanie świadczenia.

4. Składka na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w wysokości określonej przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych jest opłacana przez okres sprawowania opieki.

5. ⁶⁴Składka na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie przysługuje osobie, która:

1) w dniu złożenia wniosku o przyznanie świadczenia ukończyła 50 lat i nie posiada okresu ubezpieczenia (składkowego i nieskładkowego) wynoszącego co najmniej 10 lat;

2) posiada okres ubezpieczenia (składkowy i nieskładkowy) wynoszący 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn.

6. Przy ustalaniu okresu ubezpieczenia, o którym mowa w ust. 5, okresy nieskładkowe ustala się w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych.

Art. 43. [Pomoc w formie rzeczowej lub pieniężnej]

1. Osobie albo rodzinie gmina może przyznać pomoc w formie pieniężnej lub rzeczowej, w celu ekonomicznego usamodzielnienia.

2. Pomoc w formie pieniężnej w celu ekonomicznego usamodzielnienia może być przyznana w formie jednorazowego zasiłku celowego lub nieoprocentowanej pożyczki.

3. Warunki udzielenia i spłaty pożyczki oraz jej zabezpieczenie określa się w umowie z gminą.

4. Pożyczka może być umorzona w całości lub w części, jeżeli przyczyni się to do szybszego osiągnięcia celów pomocy społecznej.

5. Pomoc w formie rzeczowej w celu ekonomicznego usamodzielnienia następuje przez udostępnienie maszyn i narzędzi pracy stwarzających możliwość zorganizowania własnego warsztatu pracy oraz urządzeń ułatwiających pracę niepełnosprawnym.

6. Przedmioty, o których mowa w ust. 5, są udostępniane na podstawie umowy użyczenia.

7. Podstawą odmowy przyznania albo ograniczenia rozmiarów pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie może być uchylanie się przez osobę lub rodzinę ubiegającą się o pomoc od podjęcia odpowiedniej pracy w rozumieniu *przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu*²

albo poddania się przeszkoleniu zawodowemu.

8. Pomoc w celu ekonomicznego usamodzielnienia nie przysługuje, jeżeli osoba lub rodzina ubiegająca się otrzymała już pomoc na ten cel z innego źródła.

9. W sprawach, o których mowa w ust. 1-8, gmina współdziała z powiatowym urzędem pracy.

10. Rada gminy, w drodze uchwały, określa wysokość oraz szczegółowe warunki i tryb przyznawania i zwrotu zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie.

Art. 44. [Sprawienie pogrzebu] Sprawienie pogrzebu odbywa się w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego.

Art. 45. [Praca socjalna]

1. Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca socjalna prowadzona jest:

1) z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;

2) ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

2. Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny.

3. W pracy socjalnej wykorzystuje się właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia.

4. Praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód.

Art. 46. [Poradnictwo specjalistyczne]

1. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód.

2. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów.

3. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii.

4.⁶⁵ Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Art. 46a. [Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa] ⁶⁶

1. Wojewoda prowadzi rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa.

2. Rejestr jest jawny.

3. Wojewoda corocznie, do dnia 30 czerwca, ogłasza rejestr w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz publikuje na przedmiotowej stronie internetowej.

Art. 47. [Interwencja kryzysowa]

1. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

2. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód.

3. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb - poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych - schronienia do 3 miesięcy.

3a. Cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a, można udzielić schronienia na okres zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, o którym mowa w art. 53 i art. 53a ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

4. Matki z małoletnimi dziećmi oraz kobiety w ciąży dotknięte przemocą lub znajdujące się w innej sytuacji kryzysowej mogą w ramach interwencji kryzysowej znaleźć schronienie i wsparcie w domach

dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Do tych domów mogą być również przyjmowani ojcowie z małoletnimi dziećmi albo inne osoby sprawujące opiekę prawną nad dziećmi.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, standard obowiązujących podstawowych usług świadczonych przez domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz tryb kierowania i przyjmowania do takich domów, uwzględniając możliwości odizolowania ubiegających się o pomoc osób od sprawcy przemocy i przewyższenia sytuacji kryzysowej.

Art. 48. [Prawo do schronienia, posiłku, ubrania]

1. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona.

2. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych.

3. Przyznanie niezbędnego ubrania następuje przez dostarczenie osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku.

4. Pomoc doraźna albo okresowa w postaci jednego gorącego posiłku dziennie przysługuje osobie, która własnym staraniem nie może go sobie zapewnić.

5. Pomoc, o której mowa w ust. 4, przyznana dzieciom i młodzieży w okresie nauki w szkole może być realizowana w formie zakupu posiłków.

Art. 48a. [Rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe] ⁶⁷

1. Wojewoda prowadzi rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe.

2. Rejestr jest jawny.

3. Wojewoda corocznie, do dnia 30 czerwca, ogłasza rejestr w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz publikuje na przedmiotowej stronie internetowej.

Art. 49. [Indywidualny program wychodzenia z bezdomności]

1. Osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia.

2. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej wraz z osobą bezdomną i podlega zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka.

3. Jeżeli osoba bezdomna przebywa w schronisku lub domu dla bezdomnych, indywidualny program wychodzenia z bezdomności może być opracowany przez pracownika socjalnego zatrudnionego w tej placówce, z zastrzeżeniem ust. 5.

4. Realizatorem indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności w przypadku, o którym mowa w ust. 3, jest schronisko lub dom dla bezdomnych.

5. Jeżeli indywidualny program wychodzenia z bezdomności wykracza poza będące w dyspozycji placówki środki pomocy lub zachodzi konieczność objęcia osoby bezdomnej ubezpieczeniem zdrowotnym, podlega on zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka pomocy społecznej. W takim przypadku w programie wskazuje się podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych postanowień programu.

6. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności powinien uwzględniać sytuację osoby bezdomnej oraz zapewniać szczególne wsparzenie osobie aktywnie uczestniczącej w wychodzeniu z bezdomności.

7. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności, stosownie do potrzeb osoby bezdomnej, może uwzględniać wszelkie środki pomocy, jakimi dysponuje ośrodek pomocy społecznej realizujący program.

8. Za osobę bezdomną objętą indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne na zasadach określonych w *przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia*⁹.

Art. 50. [Usługi opiekuńcze]

1. Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych.

2. Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

3. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

4. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

5. Ośrodek pomocy społecznej, przyznając usługi opiekuńcze, ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia.

6. Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

7. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje specjalistycznych usług opiekuńczych i kwalifikacje osób świadczących te usługi oraz warunki i tryb ustalania i pobierania opłat za specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone osobom z zaburzeniami psychicznymi, jak również warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia z tych opłat, ze względu na szczególne potrzeby osób korzystających z usług, uwzględniając sytuację materialną tych osób.

Art. 51. [Ośrodek wsparcia]

1. Osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia.

2. Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu.

3. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu.

4.⁶⁸ Ośrodkiem wsparcia, o którym mowa w ust. 1-3, może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy.

Art. 51a. [Rodzaje ośrodków, zakres usług] ⁶⁹

1. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zwanych dalej "uczestnikami", które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększenia zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej.

2. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

3.⁷⁰ Okres korzystania z miejsca całodobowego pobytu w środowiskowym domu samopomocy nie może być jednorazowo dłuższy niż 3 miesiące, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy w uzasadnionych przypadkach, przy czym maksymalny okres pobytu całodobowego osoby w roku kalendarzowym nie może być dłuższy niż 8 miesięcy.

4. Zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustala właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej klub samopomocy w uzgodnieniu z wojewodą.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób funkcjonowania środowiskowych domów samopomocy,
- 2) tryb kierowania i przyjmowania do środowiskowych domów samopomocy,
- 3) kwalifikacje osób świadczących usługi,
- 4) standardy usług świadczonych przez środowiskowe domy samopomocy,
- 5) termin dostosowania środowiskowych domów samopomocy do wymaganych standardów

- uwzględniając potrzeby i możliwości psychofizyczne osób kierowanych do środowiskowych domów samopomocy, a także konieczność zapewnienia sprawnego funkcjonowania tych domów.

Art. 51b. [Odpłatność] ⁷¹

1. Odpłatność miesięczną za usługi świadczone w ośrodkach wsparcia osobom z zaburzeniami psychicznymi, ustala się w wysokości 5% kwoty dochodu osoby samotnie gospodarującej lub kwoty dochodu na osobę w rodzinie, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie przekracza kwotę 250% odpowiedniego kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2.

2. Korzystanie z usług klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest nieodpłatne.

3. Odpłatność za usługi całodobowe w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustala się w wysokości 70% dochodu osoby korzystającej z usług, proporcjonalnie do okresu jej pobytu.

4. Odpłatność, o której mowa w ust. 1 i 3, nie może być wyższa niż średnia miesięczna kwota dotacji na jednego uczestnika, o której mowa w art. 51c ust. 3, wyliczona dla ośrodka wsparcia, w którym osoba przebywa.

5. Decyzję o skierowaniu do ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i decyzję ustalającą odpłatność za korzystanie z usług w tych ośrodkach wydaje właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej lub zlecającej prowadzenie ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

6. Organ, o którym mowa w ust. 5, może zwolnić osoby zobowiązane do odpłatności za usługi w ośrodkach wsparcia, na ich wniosek, częściowo lub całkowicie z tej odpłatności. Przepis art. 64 stosuje się odpowiednio.

7. Dochody z tytułu odpłatności za usługi świadczone w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi stanowią dochód budżetu państwa.

Art. 51c. [Dotacja z budżetu] ⁷²

1. Jednostka samorządu terytorialnego może, w uzgodnieniu z wojewodą, utworzyć ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub uruchomić nowe miejsca w takim ośrodku, z uwzględnieniem możliwości ich sfinansowania ze środków budżetu państwa.

2. Miesięczną kwotę dotacji z budżetu państwa na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustala wojewoda jako iloczyn aktualnej liczby osób korzystających z usług w tych ośrodkach oraz średniej miesięcznej wojewódzkiej kwoty dotacji na jednego uczestnika, nie wyższą jednak niż średnia miesięczna kwota dotacji wyliczona dla województwa.

3. Wojewoda corocznie ustala średnią miesięczną wojewódzką kwotę dotacji na jednego uczestnika odrębnie dla środowiskowych domów samopomocy, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, nie wyższą jednak niż średnia miesięczna kwota dotacji wyliczona dla województwa.

4. Kwota dotacji ustalana zgodnie z ust. 2 może być zwiększona, nie więcej jednak niż o 20%, w zależności od liczby uczestników oraz zakresu, jakości i rodzaju świadczonych usług.

Art. 52. [Rodzinny dom pomocy]

1.⁷³ W przypadku braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoba wymagająca z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób może korzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie rodzinnego domu pomocy.

2.⁷⁴ Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż

ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

3. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, standardy, rodzaj i zakres usług bytowych i opiekuńczych świadczonych przez rodzinny dom pomocy, warunki kierowania, odpłatności i nadzoru nad rodzinnymi domami pomocy, kierując się potrzebą zapewnienia właściwej opieki osobom umieszczonym w rodzinnym domu pomocy.

Art. 53. [Mieszkanie chronione]

1.⁷⁵ Osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym.

2. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

3. Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego.

4.⁷⁶ Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, rodzaj i zakres wsparcia świadczonego w mieszkaniach chronionych, warunki kierowania i pobytu w mieszkaniach chronionych, kierując się potrzebą zapewnienia właściwego wsparcia osobom kierowanym do mieszkania chronionego.

Art. 53a. [Wynagrodzenie za sprawowanie opieki] ⁷⁷

1. Wynagrodzenie za sprawowanie opieki wypłaca się w wysokości ustalonej przez sąd. Wynagrodzenie to obliczone w stosunku miesięcznym nie może przekraczać 1/10 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres poprzedzający dzień przyznania wynagrodzenia.

2. Udzielenie świadczeń w postaci wynagrodzenia za sprawowanie opieki nie wymaga przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania decyzji administracyjnej.

Rozdział 2. Domy pomocy społecznej

Art. 54. [Osoby uprawnione do umieszczenia]

1. Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

2. Osobę, o której mowa w ust. 1, kieruje się do domu pomocy społecznej odpowiedniego typu, zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej, z zastrzeżeniem ust. 2a, chyba że okoliczności sprawy wskazują inaczej, po uzyskaniu zgody tej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego na umieszczenie w domu pomocy społecznej.

2a. W przypadku gdy przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej danego typu zlokalizowanym najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej wynosi ponad 3 miesiące, osobę, o której mowa w ust. 1, kieruje się na jej wniosek do domu pomocy społecznej tego samego typu zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej, w którym przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie jest krótszy niż 3 miesiące.

3. Osoba wymagająca wzmożonej opieki medycznej kierowana jest przez starostę do zakładu opiekuńczo-leczniczego lub placówki pielęgniacyjno-opiekuńczej.

4. W przypadku gdy osoba bezwzględnie wymagająca pomocy lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na umieszczenie w domu pomocy społecznej lub po umieszczeniu wycofują swoją zgodę, ośrodek pomocy społecznej lub dom pomocy społecznej są obowiązane do zawiadomienia o

tym właściwego sądu, a jeżeli osoba taka nie ma przedstawiciela ustawowego lub opiekuna - prokuratora.

Art. 55. [Organizacja, świadczenie usług]

1. Dom pomocy społecznej świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających, zwanych dalej "mieszkańcami domu".

2. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności.

3. Dom pomocy społecznej może również świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób w nim niezamieszkujących.

Art. 56. [Rodzaje domów pomocy]

⁷⁸Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy domów, dla:

- 1) osób w podeszłym wieku;
- 2) osób przewlekle somatycznie chorych;
- 3) osób przewlekle psychicznie chorych;
- 4) dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- 5) dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- 6) osób niepełnosprawnych fizycznie.

Art. 56a. [Różne funkcje domu pomocy] ⁷⁹

1. Dom pomocy społecznej może być prowadzony w jednym budynku łącznie dla:

- 1) osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych;
- 2) osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie;
- 3) osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie;
- 4) osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

2. Typy domów pomocy społecznej mogą być łączone w inny sposób niż określony w ust. 1, pod warunkiem usytuowania każdego z nich w odrębnym budynku.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, dom pomocy społecznej świadczy usługi na poziomie obowiązującego standardu odpowiednio dla każdego typu domu.

Art. 57. [Jednostki uprawnione do prowadzenia domów pomocy]

1. Domy pomocy społecznej mogą prowadzić, po uzyskaniu zezwolenia wojewody:

- 1) jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia;
- 3) inne osoby prawne;
- 4) osoby fizyczne.

2. Zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej wydaje wojewoda właściwy ze względu na położenie domu.

3. ⁸⁰Wojewoda wydaje zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, jeżeli podmiot o nie występujący:

- 1) spełnia warunki określone w niniejszej ustawie;
- 2) spełnia standardy, o których mowa w art. 55 ust. 1 i 2;

3) złoży wniosek o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej.

3a. ⁸¹Wniosek o zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej zawiera:

1) nazwę podmiotu, jego siedzibę i adres, a w przypadku osoby fizycznej także dane osobowe (imię i nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL, o ile osoba taki posiada);

2) numer w rejestrze przedsiębiorców albo w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo wskazanie dokumentu określającego status prawny podmiotu;

3) numer identyfikacji podatkowej (NIP);

4) numer identyfikacyjny REGON;

5) nazwę, adres i typ domu pomocy społecznej;

6) liczbę miejsc przeznaczonych dla mieszkańców domu;

7) strukturę zatrudnienia i zakres świadczonych usług przez poszczególne grupy personelu.

3b. ⁸²Do wniosku o zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej należy dołączyć:

1) kopię dokumentu potwierdzającego tytuł prawny do nieruchomości, na której jest usytuowany dom;

2) dokumenty potwierdzające spełnienie wymagań określonych odrębnymi przepisami;

3) regulamin organizacyjny domu pomocy społecznej lub jego projekt;

4) w przypadku podmiotów, o których mowa w ust. 1 pkt 2-4:

a) dokumenty potwierdzające status prawny podmiotu, w przypadku gdy nie podlega wpisowi do rejestru przedsiębiorców lub zgłoszeniu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej,

b) informację o sposobie finansowania domu,

c) zaświadczenie, że osoba, która będzie kierowała domem jest zdolna ze względu na stan zdrowia do kierowania domem,

d) zaświadczenie albo oświadczenie o niezaleganiu z płatnościami wobec urzędu skarbowego i składkami do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz

e) zaświadczenie albo oświadczenie o niekaralności za przestępstwo popełnione umyślnie osoby, która będzie kierowała domem.

3c. ⁸³ Oświadczenia, o których mowa w ust. 3b pkt 4 lit. d i e, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

4. Zezwolenie wydaje się po przeprowadzeniu wizytacji obiektu, w którym usytuowany jest dom pomocy społecznej.

5. Zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej wydaje się na czas nieokreślony.

6. Wojewoda prowadzi rejestr domów pomocy społecznej. Wojewoda corocznie, do dnia 30 czerwca, ogłasza rejestr domów pomocy społecznej w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

7. Bez zgody wojewody właściwe organy samorządu województwa, powiatu i miasta na prawach powiatu nie mogą zmienić przeznaczenia oraz typu domu pomocy społecznej i ośrodka wsparcia.

8. ⁸⁴Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób funkcjonowania określonych typów domów pomocy społecznej i obowiązujący standard podstawowych usług świadczonych przez domy pomocy społecznej,

2) wzór wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej,

3) tryb kierowania i przyjmowania osób ubiegających się o przyjęcie do domu pomocy społecznej

- uwzględniając indywidualne potrzeby i możliwości psychofizyczne mieszkańców domów oraz osób kierowanych do domów pomocy społecznej.

Art. 57a. [Cofnięcie zezwolenia; wykreślenie z rejestru]

1. ⁸⁵ Jeżeli podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej:

- 1) przestał spełniać warunki określone w niniejszej ustawie,
- 2) przestał spełniać standardy, o których mowa w art. 55 ust. 1 i 2,
- 3) nie przedstawi na żądanie wojewody w wyznaczonym terminie aktualnych dokumentów, oświadczeń lub informacji, o których mowa w art. 57 ust. 3b

- wojewoda wyznacza dodatkowy termin na spełnienie warunków lub standardów albo na dostarczenie wymaganych dokumentów, oświadczeń lub informacji.

2. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej.

3. W przypadku cofnięcia zezwolenia, wojewoda wykreśla dom z rejestru domów pomocy społecznej.

Art. 58. [Koszty całodobowej opieki]

1. Wydatki związane z zapewnieniem całodobowej opieki mieszkańcom oraz zaspokajaniem ich niezbędnych potrzeb bytowych i społecznych w całości pokrywa dom pomocy społecznej.

2. Dom pomocy społecznej umożliwia i organizuje mieszkańcom pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych przysługujących im na podstawie odrębnych przepisów.

3. Dom pomocy społecznej pokrywa opłaty ryczałtowe i częściową odpłatność do wysokości limitu ceny, przewidziane w *przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia*⁹.

4. Dom pomocy społecznej może pokryć wydatki ponoszone na niezbędne usługi pielęgnacyjne w zakresie wykraczającym poza uprawnienia wynikające z *przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia*⁹.

Art. 59. [Decyzja o skierowaniu]

1. Decyzję o skierowaniu do domu pomocy społecznej i decyzję ustalającą opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wydaje organ gminy właściwej dla tej osoby w dniu jej kierowania do domu pomocy społecznej.

2. Decyzję o umieszczeniu w domu pomocy społecznej wydaje organ gminy prowadzącej dom pomocy społecznej lub starosta powiatu prowadzącego dom pomocy społecznej. W przypadku regionalnych domów pomocy społecznej decyzję wydaje marszałek województwa, z zastrzeżeniem ust. 5.

3. W razie niemożności umieszczenia w domu pomocy społecznej z powodu braku wolnych miejsc, powiadamia się osobę o wpisaniu na listę oczekujących oraz o przewidywanym terminie oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej.

4. Przepisy ust. 1-3 stosuje się do domów pomocy społecznej prowadzonych na zlecenie organów jednostek samorządu terytorialnego.

5. W przypadku regionalnego domu pomocy społecznej finansowanego z dochodów własnych samorządu województwa decyzję o skierowaniu wydaje organ gminy, a decyzję o umieszczeniu i opłacie za pobyt wydaje marszałek województwa na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1, przy czym art. 64 stosuje się odpowiednio.

Art. 60. [Średniomiesięczny koszt utrzymania mieszkańca]

1. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania.

2. Średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca:

1) w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym - ustala wójt (burmistrz, prezydent miasta) i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku;

2) w domu pomocy społecznej o zasięgu powiatowym - ustala starosta i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku;

3) w regionalnym domu pomocy społecznej - ustala marszałek województwa i ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, nie później niż do dnia 31 marca każdego roku.

3. Ogłoszenie, o którym mowa w ust. 2, stanowi podstawę do ustalenia odpłatności za pobyt w domu

pomocy społecznej od następnego miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym zostało opublikowane. Do tego czasu odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej ustala się na podstawie ogłoszenia z roku poprzedniego.

4. W domu pomocy społecznej, który rozpoczął działalność, średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca ustala się w wysokości średniej wojewódzkiej kwoty średniego kosztu utrzymania w domach pomocy społecznej danego typu.

5. W celu ustalenia średniego miesięcznego kosztu utrzymania w domu pomocy społecznej, który nie był prowadzony przez cały rok kalendarzowy, kwotę kosztów działalności domu wynikającą z utrzymania mieszkańców z roku poprzedniego dzieli się przez liczbę miesięcy w roku przypadających po miesiącu wydania zezwolenia na prowadzenie domu.

Art. 61. [Opłata za pobyt]

1. Obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,

2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,

3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej

- przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.

2. Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wnoszą:

1) mieszkaniec domu, nie więcej jednak niż 70% swojego dochodu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka, nie więcej niż 70% tego dochodu;

2) ⁸⁶ małżonek, zstępni przed wstępnymi - zgodnie z umową zawartą w trybie art. 103 ust. 2:

a) w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jeżeli dochód jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, jednak kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% tego kryterium,

b) w przypadku osoby w rodzinie, jeżeli posiadany dochód na osobę jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, z tym że kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie;

3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej - w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby, o których mowa w pkt 1 i 2.

2a. Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej mogą wnosić osoby niewymienione w ust. 2.

2b. W przypadku, o którym mowa w ust. 2a, gmina wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 2a.

2c. W przypadku, o którym mowa w ust. 2a, art. 103 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

3. W przypadku niewywiązywania się osób, o których mowa w ust. 2 pkt 1, 2 i 2a, z obowiązku opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej opłaty te zastępczo wnosi gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Gminie przysługuje prawo dochodzenia zwrotu poniesionych na ten cel wydatków.

4. Dochód mieszkańca domu podejmującego pracę ze wskazań terapeutyczno-rehabilitacyjnych lub uczestniczącego w warsztatach terapii zajęciowej, stanowiący podstawę naliczania opłaty, zmniejsza się o 50% kwoty otrzymywanej z tytułu wynagrodzenia za tę pracę lub o kwotę odpowiadającą wysokości kieszonkowego wypłacanego z tytułu uczestnictwa w tych warsztatach.

Art. 62. [Wnoszenie opłat]

1. Mieszkaniec domu wnosi opłatę do kasy domu lub na jego rachunek bankowy. Za jego zgodą opłata może być potrącana:

1) z emerytury lub renty mieszkańca domu - przez właściwy organ emerytalno-rentowy, zgodnie z odrębnymi przepisami;

2) z zasiłku stałego mieszkańca domu - przez ośrodek pomocy społecznej dokonujący wypłaty

świadczenia; opłatę za pobyt ośrodek pomocy społecznej przekazuje na rachunek bankowy domu pomocy społecznej.

2. Osoby, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 2 i ust. 2a, wnoszą opłatę ustaloną zgodnie z art. 61 ust. 2 pkt 2 i ust. 2c do kasy lub na rachunek bankowy gminy, z której mieszkaniec domu został skierowany; opłatę tę gmina wraz z opłatą, o której mowa w art. 61 ust. 2 pkt 3, przekazuje na rachunek bankowy właściwego domu pomocy społecznej.

3. Opłaty, o których mowa w ust. 2, przeznacza się na utrzymanie domu pomocy społecznej.

Art. 63. [Nieponoszenie opłat za nieobecność]

1. Mieszkaniec domu, a także inna osoba obowiązana do wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej, jeżeli mieszkaniec domu przebywa u tej osoby, nie ponoszą opłat za okres nieobecności mieszkańca domu nieprzekraczającej 21 dni w roku kalendarzowym.

2. Za małoletniego mieszkańca domu nie wnosi się opłaty z jego dochodu i dochodu osób obowiązanych do wnoszenia opłaty w okresie jego nieobecności nieprzekraczającej 70 dni w roku kalendarzowym, jeżeli w tym czasie przebywa w domu rodzinnym.

Art. 64. [Zwolnienie z opłaty]

Osoby wnoszące opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej można zwolnić, na ich wniosek, częściowo lub całkowicie z tej opłaty, w szczególności jeżeli:

- 1) wnoszą opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodku wsparcia lub innej placówce;
- 2) występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych;
- 3) małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;
- 4) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.

Art. 65. [Stosowanie innych przepisów]

1. Do domów pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty niepubliczne, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2-4, jeżeli nie są one prowadzone na zlecenie organu jednostki samorządu terytorialnego, nie stosuje się art. 59-64.

2. W przypadku braku miejsc w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym lub powiatowym gmina może kierować osoby tego wymagające do domu pomocy społecznej, który nie jest prowadzony na zlecenie wójta (burmistrza, prezydenta miasta) lub starosty. W takim przypadku stosuje się odpowiednio art. 61-64, z tym że wysokość opłaty za pobyt w takim domu określa umowa zawarta przez gminę z podmiotem prowadzącym dom.

Art. 66. [Uprawnienia rady gminy] Rada gminy może określić, w drodze uchwały, dla osób, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 2a, korzystniejsze warunki ustalania opłat za pobyt w domu pomocy społecznej o zasięgu gminnym, częściowego lub całkowitego zwolnienia z tych opłat, zwrotu należności za okres nieobecności osoby w domu.

Rozdział 3. Działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku

Art. 67. [Działalność gospodarcza]

1. Działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku może być prowadzona po uzyskaniu zezwolenia wojewody.

2. Wojewoda wydaje zezwolenie, jeżeli podmiot o nie występujący:

- 1) spełnia warunki określone w niniejszej ustawie;
- 2) spełnia standardy, o których mowa w art. 68;
- 3) przedstawi:
 - a) wniosek o zezwolenie,

- b) dokumenty potwierdzające tytuł prawny do nieruchomości, na której jest usytuowany dom,
- c) zaświadczenie właściwego organu potwierdzające możliwość użytkowania obiektu określonego w kategorii XI załącznika do ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.),
- d) koncepcję prowadzenia placówki,
- e) informację o sposobie finansowania placówki i niezaleganiu z płatnościami wobec urzędu skarbowego i składkami do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- f) informację z Krajowego Rejestru Karnego o niekaralności osoby, która będzie kierowała placówką, i zaświadczenie, że ze względu na stan zdrowia jest ona zdolna do prowadzenia placówki.

3. Wojewoda prowadzi rejestr placówek, o których mowa w ust. 1. Rejestr jest jawny.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach dotyczących wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku i wzór wniosku o zezwolenie, uwzględniając konieczność zapewnienia właściwej opieki osobom przebywającym w takich placówkach.

Art. 68. [Usługi opiekuńcze]

1. Opieka w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku polega na świadczeniu przez całą dobę usług:

- 1) opiekuńczych zapewniających:
 - a) udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych,
 - b) pielęgnację, w tym pielęgnację w czasie choroby,
 - c) opiekę higieniczną,
 - d) niezbędną pomoc w załatwianiu spraw osobistych,
 - e) kontakty z otoczeniem;
- 2) bytowych zapewniających:
 - a) miejsce pobytu,
 - b) wyżywienie,
 - c) utrzymanie czystości.

2. Sposób świadczenia usług powinien uwzględniać stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną oraz indywidualne potrzeby i możliwości osoby przebywającej w placówce, a także prawa człowieka, w tym w szczególności prawo do godności, wolności, intymności i poczucia bezpieczeństwa.

3. Usługi opiekuńcze powinny zapewniać:

- 1) pomoc w czynnościach życia codziennego, w miarę potrzeby pomoc w ubieraniu się, jedzeniu, myciu i kąpaniu;
- 2) organizację czasu wolnego;
- 3) pomoc w zakupie odzieży i obuwia;
- 4) pielęgnację w chorobie oraz pomoc w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych.

4. Miejsce pobytu powinno spełniać następujące warunki:

- 1) budynek i jego otoczenie - bez barier architektonicznych;
- 2) w budynkach wielokondygnacyjnych bez wind - pokoje mieszkalne usytuowane na parterze;
- 3) pokoje mieszkalne - nie więcej niż trzyosobowe, z tym że:
 - a) pokój jednoosobowy - nie mniejszy niż 9 m²,
 - b) pokój dwu- i trzyosobowy - o powierzchni nie mniejszej niż po 6 m² na osobę,
 - c) pokoje mieszkalne - wyposażone w łóżko lub tapczan, szafę, stół, krzesła i szafkę nocną dla każdej osoby,
 - d) pokój mieszkalny uznaje się za spełniający wymaganą normę, o której mowa w lit. a i b, jeśli odstępstwo od wymaganej powierzchni nie jest większe niż 5%.

4a.⁸⁷ Jeżeli pokój zajmują wyłącznie osoby leżące może być on czteroosobowy, a jego powierzchnia nie może być mniejsza niż 6 m² na osobę. Pokój uznaje się za spełniający wymaganą normę jeśli odstępstwo od wymaganej powierzchni nie jest większe niż 5%.

5. Placówka, o której mowa w ust. 1, powinna posiadać:

- 1) pokój dziennego pobytu służący jako jadalnia;
- 2) pomieszczenie pomocnicze do prania i suszenia;
- 3) jedną łazienkę dla nie więcej niż pięciu osób i jedną toaletę dla nie więcej niż czterech osób, wyposażone w uchwyty ułatwiające osobom mniej sprawnym korzystanie z tych pomieszczeń, z tym że jeśli liczba osób leżących przekracza 50% ogólnej liczby mieszkańców, dopuszcza się zmniejszenie liczby tych pomieszczeń o 25%.

5a. Placówki mieszczące się w budynkach wpisanych do rejestru zabytków są obowiązane spełnić warunki, o których mowa w ust. 4 i 5, w zakresie, w jakim nie narusza to przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).

6. Placówka, o której mowa w ust. 1, powinna zapewnić:

- 1) co najmniej 3 posiłki dziennie, w tym posiłki dietetyczne, zgodnie ze wskazaniem lekarza;
- 2) przerwę między posiłkami nie krótszą niż 4 godziny, przy czym ostatni posiłek nie powinien być podawany wcześniej niż o godzinie 18;
- 3) dostęp do drobnych posiłków i napojów między posiłkami;
- 4) możliwość spożywania posiłków w pokoju mieszkalnym, w razie potrzeby karmienie;
- 5) środki higieny osobistej, środki czystości, przybory toaletowe i inne przedmioty niezbędne do higieny osobistej;
- 6) sprzątanie pomieszczeń, w miarę potrzeby, nie rzadziej niż raz dziennie.

Art. 68a. [Zobowiązania podmiotu] ⁸⁸

Podmiot prowadzący placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku jest obowiązany:

- 1) prowadzić szczegółową dokumentację osób przebywających w placówce, zawierającą:
 - a) umowę o świadczenie usług w placówce,
 - b) dane identyfikacyjne osób przebywających w placówce, takie jak: imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, numer PESEL lub numer dokumentu potwierdzającego tożsamość osoby w przypadku braku numeru PESEL,
 - c) imię i nazwisko opiekuna prawnego lub kuratora osoby przebywającej w placówce, jeżeli został ustanowiony,
 - d) informacje dotyczące stanu zdrowia osoby przebywającej w placówce, w szczególności:
 - informacje o wydanych orzeczeniach,
 - zalecenia lekarskie,
 - ewidencję przypadków korzystania ze świadczeń zdrowotnych na terenie placówki, ze wskazaniem daty i zakresu tych świadczeń oraz danych świadczeniodawcy udzielającego świadczeń zdrowotnych,
 - ewidencję przypadków stosowania na terenie placówki przymusu bezpośredniego, ze wskazaniem daty i zakresu tego środka,
 - e) dane kontaktowe, takie jak: adres zamieszkania i numer telefonu najbliższej rodziny, opiekuna prawnego lub innych osób wskazanych przez osobę przebywającą w placówce;
- 2) umieścić w widocznym miejscu na budynku, w którym prowadzi placówkę, tablicę informacyjną zawierającą informację o rodzaju posiadanego zezwolenia oraz numer wpisu do rejestru placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku;
- 3) umieścić na tablicy ogłoszeń znajdującej się w widocznym miejscu w budynku, w którym prowadzi placówkę, informacje dotyczące:
 - a) zakresu działalności prowadzonej w placówce,
 - b) podmiotu prowadzącego placówkę, w tym informacje o siedzibie lub miejscu zamieszkania podmiotu.

Art. 69. [Upoważnienie]

1.⁸⁹ W przypadku prowadzenia przez podmioty, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2, w ramach działalności statutowej, placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym,

przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku, stosuje się art. 67 ust. 1-3, art. 68 i art. 68a.

2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach dotyczących wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku i wzór wniosku o zezwolenie, uwzględniając konieczność zapewnienia właściwej opieki osobom przebywającym w takich placówkach.

Rozdział 4. Pomoc dla osób usamodzielnianych⁹⁰

- Art. 70.** ⁹¹ (*uchylony*)
- Art. 71.** ⁹² (*uchylony*)
- Art. 72.** ⁹³ (*uchylony*)
- Art. 73.** ⁹⁴ (*uchylony*)
- Art. 74.** ⁹⁵ (*uchylony*)
- Art. 75.** ⁹⁶ (*uchylony*)
- Art. 76.** ⁹⁷ (*uchylony*)
- Art. 77.** ⁹⁸ (*uchylony*)
- Art. 78.** ⁹⁹ (*uchylony*)
- Art. 78a.** ¹⁰⁰ (*uchylony*)
- Art. 78b.** ¹⁰¹ (*uchylony*)
- Art. 78c.** ¹⁰² (*uchylony*)
- Art. 78d.** ¹⁰³ (*uchylony*)
- Art. 79.** ¹⁰⁴ (*uchylony*)
- Art. 80.** ¹⁰⁵ (*uchylony*)
- Art. 80a.** ¹⁰⁶ (*uchylony*)
- Art. 81.** ¹⁰⁷ (*uchylony*)
- Art. 82.** ¹⁰⁸ (*uchylony*)
- Art. 83.** ¹⁰⁹ (*uchylony*)
- Art. 84.** ¹¹⁰ (*uchylony*)
- Art. 85.** ¹¹¹ (*uchylony*)
- Art. 85a.** ¹¹² (*uchylony*)
- Art. 85b.** ¹¹³ (*uchylony*)
- Art. 85c.** ¹¹⁴ (*uchylony*)
- Art. 85d.** ¹¹⁵ (*uchylony*)
- Art. 85e.** ¹¹⁶ (*uchylony*)
- Art. 85f.** ¹¹⁷ (*uchylony*)
- Art. 86.** ¹¹⁸ (*uchylony*)
- Art. 86a.** ¹¹⁹ (*uchylony*)
- Art. 87.** ¹²⁰ (*uchylony*)
- Art. 87a.** ¹²¹ (*uchylony*)

Art. 88. [Pomoc dla osoby usamodzielnianej] ¹²²

1. Osoba pełnoletnia opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zwana dalej „osobą usamodzielnianą”, zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą:

- 1) pieniądze na usamodzielnienie;
- 2) pieniądze na kontynuowanie nauki;
- 3) w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym;
- 4) w uzyskaniu zatrudnienia;
- 5) na zagospodarowanie - w formie rzeczowej.

2. Pomoc, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie usamodzielnianej, w przypadku gdy skierowanie na pobyt całodobowy do domu pomocy społecznej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego albo młodzieżowego ośrodka socjoterapii zapewniającego całodobową opiekę nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu.

3. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie i pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przysługuje osobie, która przebywała w domu pomocy społecznej, schronisku dla nieletnich, zakładzie poprawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę albo młodzieżowym ośrodku wychowawczym co najmniej rok.

4. Pomoc, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie usamodzielnianej opuszczającej dom pomocy społecznej, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy albo specjalny ośrodek wychowawczy, w przypadku gdy osoba ta jest zdolna do samodzielnej egzystencji.

5. Pomoc, o której mowa w ust. 1, przysługuje osobie opuszczającej dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, jeżeli bezpośrednio przed przyjęciem do takiego domu przebywała co najmniej rok w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej, w domu pomocy społecznej, w schronisku dla nieletnich, w zakładzie poprawczym, w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, w specjalnym ośrodku wychowawczym, w młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę albo w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

6. Warunkiem uzyskania pomocy, o której mowa w ust. 1, jest zobowiązanie się osoby usamodzielnianej do realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia, opracowanego wspólnie z opiekunem usamodzielnienia, zatwierdzonego przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

7. W realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia osobę usamodzielnianą wspiera opiekun usamodzielnienia, którym może być pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, wychowawca, psycholog lub pracownik socjalny domu pomocy społecznej, schroniska dla nieletnich, zakładu poprawczego, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii zapewniającego całodobową opiekę, młodzieżowego ośrodka wychowawczego, albo inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą.

Art. 89. [Pomoc pieniężna]

1.¹²³ Wysokość pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki i pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz wartość pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej ustala się od kwoty 1647 zł, zwanej dalej „podstawą”.

2. Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki w wysokości 30% podstawy miesięcznie przysługuje osobie usamodzielnianej kontynuującej naukę w gimnazjum, szkole ponadpodstawowej, szkole ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej.

3. Pomoc, o której mowa w ust. 2, przyznaje się na czas nauki, do czasu jej ukończenia, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 25 lat.

4. ¹²⁴ (*uchylony*)

5. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie i pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przysługuje osobie usamodzielnianej:

1) samotnie gospodarującej, której dochód nie przekracza 200% kwoty kryterium dochodowego na osobę samotnie gospodarującą;

2) w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza 200% kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

6. W przypadku gdy osoba usamodzielniana kontynuuje naukę, pomoc pieniężną na usamodzielnienie wypłaca się po ukończeniu nauki. W uzasadnionych przypadkach starosta może wypłacić pomoc pieniężną na usamodzielnienie w trakcie trwania nauki.

7. Przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki można odmówić w przypadku, gdy:

1) istnieje uzasadnione przypuszczenie, że pomoc pieniężna zostanie wykorzystana niezgodnie z celem, na jaki została przyznana;

2) ¹²⁵ osoba usamodzielniana przed osiągnięciem pełnoletności opuściła samowolnie dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży lub schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę lub młodzieżowy ośrodek wychowawczy;

3) osoba usamodzielniana porzuci naukę umożliwiającą jej przygotowanie zawodowe i nie podejmie zatrudnienia;

4) osoba usamodzielniana porzuci pracę i uchyli się od podjęcia proponowanego jej zatrudnienia;

5) osoba usamodzielniana została skazana prawomocnym wyrokiem za popełnienie przestępstwa z winy umyślnej.

8. Pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki zaprzestaje się udzielać w przypadku, gdy osoba usamodzielniana:

1) kontynuuje naukę w szkole ponadgimnazjalnej, szkole ponadpodstawowej lub szkole wyższej, która zapewnia nieodpłatną naukę i nieodpłatne pełne utrzymanie lub

2) bez uzasadnionych powodów zmieniła trzykrotnie na tym samym poziomie kształcenia szkołę lub szkołę wyższą, o których mowa w pkt 1.

9. Pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki można zawiesić w przypadku, gdy:

1) wystąpiły szczególne okoliczności związane z tokiem nauki, stanem zdrowia lub zdarzeniem losowym dotyczącym osoby usamodzielnianej;

2) nastąpiła przerwa w kontynuowaniu nauki przez osobę usamodzielnianą w okresie między ukończeniem przez nią szkoły niższego stopnia a rozpoczęciem nauki w szkole wyższego stopnia;

3) stwierdzi się marnotrawienie przyznanej pomocy;

4) osoba usamodzielniana nie realizuje programu usamodzielnienia.

10. Pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki zawiesza się, w przypadku gdy przeciwko osobie usamodzielnianej wszczęto postępowanie karne o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

11. Jeżeli po upływie okresu zawieszenia pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki przyczyny jej zawieszenia nie ustąpiły, następuje odmowa udzielenia pomocy.

Art. 90. [Udzielenie pomocy pieniężnej]

1. ¹²⁶ Pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki udziela starosta powiatu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed skierowaniem do placówki, o której mowa w art. 88 ust. 1.

2. Pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, w uzyskaniu zatrudnienia oraz na zagospodarowanie w formie rzeczowej udziela starosta właściwy ze względu na miejsce osiedlenia się osoby usamodzielnianej.

3. Osoba usamodzielniana zamieszkująca w mieszkaniu chronionym jest obowiązana do ponoszenia częściowych kosztów utrzymania tego mieszkania proporcjonalnie do swoich dochodów. W uzasadnionych przypadkach starosta może ją zwolnić z ponoszenia opłat.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

1) warunki i tryb przyznawania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, wysokość tej pomocy oraz wartość i składniki pomocy na zagospodarowanie;

2) sposób przygotowania i realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia oraz zadania opiekuna usamodzielnienia, biorąc pod uwagę konieczność indywidualnej pracy z osobą usamodzielnianą;

3) tryb zawieszania pomocy na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki.

Art. 90a. [Podwyższenie wysokości pomocy] ¹²⁷

1.¹²⁸ Rada powiatu może, w drodze uchwały, podwyższyć wysokość kwot pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie oraz wartość pomocy na zagospodarowanie.

2. Podwyższenie wysokości pomocy, o której mowa w ust. 1, może być zróżnicowane i uzależnione od spełnienia dodatkowych warunków określonych w uchwale rady powiatu.

Rozdział 5. Integracja cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą

Art. 91. [Pomoc dla cudzoziemca]

1. Cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, zwanemu dalej w niniejszym rozdziale "cudzoziemcem", udziela się pomocy mającej na celu wspieranie procesu jego integracji, zwanej dalej "pomocą dla cudzoziemca".

2. Pomocy dla cudzoziemca udziela starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania cudzoziemca.

3. Pomocy dla cudzoziemca udziela się na wniosek cudzoziemca złożony do starosty, za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie, w terminie 60 dni od dnia uzyskania przez niego w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.

4. Wniosek obejmuje małoletnie dzieci cudzoziemca oraz jego małżonka, jeżeli uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

5. Wniosek powinien zawierać:

1) pisemną deklarację o zamiarze zamieszkania na terenie określonego województwa;

2) pisemne oświadczenie, że z podobnym wnioskiem cudzoziemiec nie zwrócił się na terenie innego województwa;

3) pisemne oświadczenie o gotowości przystąpienia do uzgodnionego programu integracji.

6. W przypadku cudzoziemca, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, do wniosku należy dołączyć kopie:

1) decyzji o nadaniu statusu uchodźcy;

2) dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej;

3) karty pobytu wydanej w związku z nadaniem statusu uchodźcy.

7. W przypadku cudzoziemca, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej ochronę uzupełniającą, do wniosku należy dołączyć kopie:

1) decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w której udzielono cudzoziemcowi ochrony uzupełniającej;

2) karty pobytu wydanej w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej.

8. Cudzoziemiec dołącza do wniosku także inne dokumenty będące w jego posiadaniu, które mogą pomóc w opracowaniu programu integracji.

9. Pomoc dla cudzoziemca przysługuje począwszy od miesiąca kalendarzowego, w którym cudzoziemiec złożył wniosek.

10. Pomoc dla cudzoziemca przebywającego w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy przysługuje począwszy od miesiąca kalendarzowego, w którym cudzoziemiec opuścił ośrodek.

11. Pomoc dla cudzoziemca nie przysługuje cudzoziemcowi będącemu małżonkiem obywatela polskiego.

Art. 91a. [Pomoc małoletniemu cudzoziemcowi]

1. Pomoc małoletniemu cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez przedstawiciela ustawowego, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, zapewnia starosta właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego.

2.¹²⁹ Dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej lub regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, o którym mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zawiadamia właściwy sąd opiekuńczy o udzielaniu pomocy małoletniemu cudzoziemcowi, o którym mowa w ust. 1.

Art. 92. [Zakres i czas trwania pomocy]

1. Pomocy dla cudzoziemca udziela się w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy i obejmuje ona:

1) świadczenia pieniężne w wysokości od 446 zł do 1 175 zł miesięcznie na osobę przeznaczone na:

a) utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe,

b) pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego;

2) opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne określonej w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.);

3) pracę socjalną;

4) poradnictwo specjalistyczne, w tym poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne;

5) udzielanie informacji oraz wsparcia w kontaktach z innymi instytucjami, w szczególności z instytucjami rynku pracy, ze środowiskiem lokalnym oraz organizacjami pozarządowymi;

6) inne działania wspierające proces integracji cudzoziemca.

2. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, określi, w drodze rozporządzenia, ramowe programy kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców, uwzględniając różnice kulturowe między różnymi grupami cudzoziemców.

3. Wydatki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, mogą być pokrywane w uzgodnieniu z cudzoziemcem bezpośrednio przez powiatowe centrum pomocy rodzinie.

Art. 93. [Program integracji]

1. Pomoc dla cudzoziemca jest realizowana w ramach indywidualnego programu integracji, uzgodnionego między powiatowym centrum pomocy rodzinie a cudzoziemcem, określającego wysokość, zakres i formy pomocy, w zależności od indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca i jego rodziny, oraz zobowiązania:

1) powiatowego centrum pomocy rodzinie do:

a) udzielania cudzoziemcowi informacji dotyczącej pomocy określonej w programie oraz warunkach jej wstrzymania lub odmowy udzielenia,

b) współdziałania z cudzoziemcem oraz wspierania go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym, w tym w nawiązaniu kontaktu z właściwym dla miejsca zamieszkania cudzoziemca ośrodkiem pomocy społecznej,

c) pomocy w uzyskaniu możliwości zamieszkania, w tym w miarę możliwości w mieszkaniu chronionym,

- d) prowadzenia z cudzoziemcem pracy socjalnej,
- e) innych uzgodnionych z cudzoziemcem działań wynikających z indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca,
- f) wskazania pracownika, zwanego dalej "realizatorem programu", uzgadniającego z cudzoziemcem program oraz wspierającego cudzoziemca w okresie realizacji tego programu;

2) cudzoziemca do:

- a) zameldowania się w miejscu zamieszkania,
- b) zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy w terminie ustalonym w programie oraz aktywnego poszukiwania pracy,
- c) obowiązkowego uczestnictwa w kursach języka polskiego, w przypadku gdy zachodzi taka potrzeba,
- d) współdziałania oraz kontaktowania się z realizatorem programu w ustalonych terminach, nie rzadziej jednak niż 2 razy w miesiącu,
- e) innych uzgodnionych z realizatorem programu działań wynikających z jego indywidualnej sytuacji życiowej,
- f) przestrzegania zobowiązań przyjętych w programie.

2. Powiatowe centrum pomocy rodzinie przekazuje wojewodzie uzgodniony z cudzoziemcem program wraz z przewidywanymi kosztami jego realizacji.

3. Wojewoda po akceptacji przedstawionego programu przekazuje środki na jego realizację.

Art. 94. [Miejsce zamieszkania]

1. Powiatowe centrum pomocy rodzinie współdziała z właściwym wojewodą i gminą w sprawie pomocy cudzoziemcowi w uzyskaniu możliwości zamieszkania, uwzględniając w miarę możliwości wybór miejsca zamieszkania dokonany przez cudzoziemca.

2. Cudzoziemiec zamieszkuje w miejscu wskazanym przez wojewodę działającego w tej sprawie w porozumieniu z powiatowym centrum pomocy rodzinie oraz gminą.

3. Rezygnacja przez cudzoziemca ze wskazanego miejsca zamieszkania w granicach danego województwa w okresie 12 miesięcy trwania indywidualnego programu oznacza rezygnację cudzoziemca z realizacji programu.

4. Zmianę miejsca zamieszkania przez cudzoziemca w okresie 12 miesięcy trwania indywidualnego programu dopuszcza się w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w szczególności:

- 1) podjęcia pracy z możliwością zamieszkania na terenie innego powiatu;
- 2) uzyskania mieszkania na terenie innego powiatu;
- 3) łączenia rodzin cudzoziemców, jeżeli istnieje możliwość wspólnego zamieszkania;
- 4) konieczności zapewnienia specjalistycznego leczenia, wymagającego zmiany miejsca zamieszkania cudzoziemca lub członka jego rodziny.

5. W przypadku zaistnienia okoliczności, o których mowa w ust. 4, cudzoziemiec jest obowiązany złożyć w powiatowym centrum pomocy rodzinie realizującym program oświadczenie i dokumenty potwierdzające zaistniałą sytuację.

6. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania realizację programu przejmuje powiat właściwy ze względu na nowe miejsce zamieszkania cudzoziemca.

7. W przypadku gdy zmiana miejsca zamieszkania jest związana ze zmianą powiatu w ramach tego samego województwa, starosta właściwy ze względu na dotychczasowe miejsce zamieszkania cudzoziemca zawiadamia o tym starostę właściwego ze względu na nowe miejsce zamieszkania cudzoziemca oraz przekazuje realizowany program, a także informuje o tym właściwego wojewodę.

8. W przypadku gdy zmiana miejsca zamieszkania cudzoziemca jest związana ze zmianą województwa, starosta właściwy ze względu na dotychczasowe miejsce zamieszkania cudzoziemca informuje o tym właściwych wojewodów.

Art. 95. [Wstrzymanie pomocy]

1. Pomoc dla cudzoziemca może zostać wstrzymana w przypadku:

- 1) uporczywego, zawinionego niewykonywania przez cudzoziemca zobowiązań przyjętych w programie, w tym nieusprawiedliwionej nieobecności na kursach nauki języka polskiego - przez okres

do 30 dni;

2) wykorzystywania pomocy w sposób niezgodny z celem, na jaki została przyznana - przez okres do 30 dni;

3) udzielania przez cudzoziemca nieprawdziwych informacji o swojej sytuacji życiowej - do czasu wyjaśnienia okoliczności udzielenia takich informacji;

4) upływu 30 dni pobytu cudzoziemca w zakładzie opieki zdrowotnej - do czasu opuszczenia przez niego zakładu;

5) wszczęcia przeciwko cudzoziemcowi postępowania karnego - do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

2. Realizator programu występuje do kierownika centrum pomocy o przywrócenie wstrzymanej pomocy niezwłocznie po powzięciu informacji o ustaniu przesłanek wstrzymujących pomoc.

3. W przypadku gdy po upływie okresu wstrzymania pomocy nie ustały przyczyny, o których mowa w ust. 1, odmawia się udzielania pomocy.

4. Odmowa udzielania pomocy następuje ponadto w przypadku, gdy:

1) cudzoziemiec, wobec którego jest kontynuowana uprzednio wstrzymana pomoc, ponownie dopuszcza się działań, o których mowa w ust. 1 pkt 1-3;

2) cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione umyślnie;

3) cudzoziemiec został pozbawiony statusu uchodźcy lub cofnięto mu ochronę uzupełniającą.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

1) obowiązki powiatowego centrum pomocy rodzinie związane z przygotowaniem indywidualnego programu integracji,

2) wysokość świadczeń pieniężnych dla cudzoziemców posiadających status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą w celu wspierania procesu ich integracji i termin ich wypłaty,

3) rodzaje dokumentów i oświadczeń potwierdzających konieczność zmiany przez cudzoziemców miejsca zamieszkania w okresie trwania indywidualnego programu integracji,

4) metody i sposoby monitorowania postępów cudzoziemców w ich integracji, odpowiednie do osiągnięcia celów integracji

- uwzględniając sytuację osobistą i potrzeby cudzoziemca i jego rodziny oraz liczbę członków rodziny.

Rozdział 6. Zasady odpłatności za świadczenia

Art. 96. [Zwrot wydatków na świadczenia]

1. Obowiązek zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia z pomocy społecznej spoczywa na:

1) osobie i rodzinie korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej;

2) spadkobiercy osoby, która korzystała ze świadczeń z pomocy społecznej - z masy spadkowej;

3) małżonku, zstępnych przed wstępnymi osoby korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej - jedynie w przypadku gdy nie dokonano zwrotu wydatków zgodnie z pkt 1 i 2, w wysokości przewidzianej w decyzji dla osoby lub rodziny korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej.

2. Wydatki na usługi, pomoc rzeczową, zasiłki na ekonomiczne usamodzielnienie, zasiłki okresowe i zasiłki celowe przyznane pod warunkiem zwrotu podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu wydatków przekracza kwotę kryterium dochodowego.

3. W przypadku pokrycia kosztów pogrzebu przez gminę poniesione wydatki podlegają zwrotowi z masy spadkowej, jeżeli po osobie zmarłej nie przysługuje zasiłek pogrzebowy.

4. Rada gminy określa, w drodze uchwały, zasady zwrotu wydatków za świadczenia z pomocy społecznej, o których mowa w ust. 2, będących w zakresie zadań własnych.

Art. 97. [Ustalenie opłat]

1. Opłatę za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych ustala podmiot kierujący w uzgodnieniu z osobą kierowaną, uwzględniając przyznany zakres usług. Osoby nie ponoszą opłat, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego.

2. Opłatę za pobyt w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ustala podmiot prowadzący, a w przypadku domów prowadzonych przez podmioty uprawnione - podmiot zlecający zadanie, uwzględniając warunki pobytu, w szczególności zakres przyznanych usług oraz obowiązki osoby przebywającej w domu.

3. Różnicę między ustaloną opłatą, ponoszona przez osobę za pobyt w domu, a średnim miesięcznym kosztem utrzymania w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania osoby przebywającej w domu.

4.¹³⁰ Do określenia średniego miesięcznego kosztu utrzymania w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące średniego miesięcznego kosztu utrzymania w domu pomocy społecznej.

5. Rada powiatu lub rada gminy w drodze uchwały ustala, w zakresie zadań własnych, szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych.

Art. 98. [Zwrot świadczeń nienależnie pobranych] Świadczenia nienależnie pobrane podlegają zwrotowi od osoby lub rodziny korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej, niezależnie od dochodu rodziny. Art. 104 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 99. [Zbieg świadczeń]

1. Osobie, której przyznano emeryturę lub rentę za okres, za który wypłacono zasiłek stały lub zasiłek okresowy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz inne organy rentowe, które przyznały emeryturę lub rentę, wypłacają to świadczenie pomniejszone o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconych za ten okres zasiłków i przekazują te kwoty na rachunek bankowy właściwego ośrodka pomocy społecznej.

2. W przypadku zasiłku okresowego przyznanego rodzinie świadczenie pomniejsza się o część kwoty przypadającą na tę osobę, której przyznano emeryturę lub rentę.

3. Kwota pomniejszenia, o której mowa w ust. 1, nie może być wyższa niż przyznana za ten okres kwota emerytury lub renty.

Rozdział 7. Postępowanie w sprawie świadczeń z pomocy społecznej

Art. 100. [Zasady postępowania]

1. W postępowaniu w sprawie świadczeń z pomocy społecznej należy kierować się przede wszystkim dobrem osób korzystających z pomocy społecznej i ochroną ich dóbr osobistych. W szczególności nie należy podawać do wiadomości publicznej nazwisk osób korzystających z pomocy społecznej oraz rodzaju i zakresu przyznanego świadczenia.

2. W zakresie niezbędnym do przyznawania i udzielania świadczeń z pomocy społecznej można przetwarzać dane osób ubiegających się i korzystających z tych świadczeń dotyczące: pochodzenia etnicznego, stanu zdrowia, nałogów, skazań, orzeczeń o ukaraniu, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

Art. 101. [Właściwość miejscowa]

1. Właściwość miejscową gminy ustala się według miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie.

2. W przypadku osoby bezdomnej właściwą miejscowo jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały.

3. W przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie, w sprawach niecierpiących zwłoki oraz w sprawach cudzoziemców, którym udzielono zgody na pobyt tolerowany, i cudzoziemców, o których mowa w art. 5a, właściwą miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie.

4. W przypadkach, o których mowa w ust. 3, można przyznać świadczenia wymienione w art. 37-42 i 47-50.

5. Do przyznawania świadczeń w miejscu pobytu nie stosuje się kwot kryteriów dochodowych podwyższonych zgodnie z art. 8 ust. 2.

6. Dla mieszkańca domu właściwa jest gmina, która skierowała go do domu pomocy społecznej.

7. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania albo na ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały jest obowiązana do zwrotu wydatków gminie, która przyznała świadczenia w miejscu pobytu.

Art. 102. [Udzielanie świadczeń z pomocy społecznej]

1. Świadczenia z pomocy społecznej są udzielane na wniosek osoby zainteresowanej, jej przedstawiciela ustawowego albo innej osoby, za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego.

2. Pomoc społeczna może być udzielana z urzędu.

Art. 103. [Umowa o wysokości świadczenia]

1. Kierownik ośrodka pomocy społecznej i kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie może, w drodze umowy, ustalić z małżonkiem, zstępnymi lub wstępnymi wysokość świadczonej przez nich pomocy na rzecz osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia. W tym przypadku nie stosuje się art. 96 ust. 1 pkt 3.

2.¹³¹ Kierownik ośrodka pomocy społecznej ustala w drodze umowy z małżonkiem, zstępnymi przed wstępnymi mieszkańca domu wysokość wnoszonej przez nich opłaty za pobyt tego mieszkańca w domu pomocy społecznej, biorąc pod uwagę wysokość dochodów i możliwości, przy czym opłata ta nie powinna być zwiększana w przypadku gdy jedna z osób jest zwalniana z odpłatności z mocy prawa lub z powodów, o których mowa w art. 64.

Art. 104. [Ściąganie należności] ¹³²

1. Należności z tytułu wydatków na świadczenia z pomocy społecznej, z tytułu opłat określonych przepisami ustawy oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń podlegają ściąganiu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

2. W przypadku posiadania uprawnień do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej kwoty nienależnie pobranych świadczeń pieniężnych podlegają potrąceniu z bieżących wypłat.

3. Wysokość należności, o których mowa w ust. 1, podlegających zwrotowi oraz terminy ich zwrotu ustala się w drodze decyzji administracyjnej.

4. W przypadkach szczególnie uzasadnionych, zwłaszcza jeżeli żądanie zwrotu wydatków na udzielone świadczenie, z tytułu opłat określonych w ustawie oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części stanowiłoby dla osoby zobowiązanej nadmierne obciążenie lub też niweczyłoby skutki udzielanej pomocy, właściwy organ, który wydał decyzję w sprawie zwrotu należności, o których mowa w ust. 1, na wniosek pracownika socjalnego lub osoby zainteresowanej, może odstąpić od żądania takiego zwrotu, umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty.

5. Należności, o których mowa w ust. 1, ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja ustalająca te należności stała się ostateczna.

6. Bieg przedawnienia przerywa odroczenie terminu płatności należności lub rozłożenie spłaty należności na raty. Po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo od dnia następującego po dniu ustalonym jako ostatni dzień spłaty odroczonej należności lub po dniu ustalonym jako ostatni dzień spłaty ostatniej raty należności.

7. Nie wydaje się decyzji o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń, jeżeli od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.

8. Należności, o których mowa w ust. 1, podlegają zwrotowi na rachunek bankowy odpowiednio gminy, powiatu lub samorządu województwa.

Art. 105. [Obowiązek udzielenia informacji]

1. Sądy, organy i jednostki organizacyjne są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni, udostępnić lub udzielić na wniosek pracownika socjalnego odpowiednich informacji, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu lub wysokości świadczeń z pomocy społecznej.

2. Udostępnienie informacji gromadzonych przez publiczne służby zatrudnienia, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu lub wysokości świadczeń z pomocy społecznej odbywa się

na zasadach określonych w art. 4 ust. 6 i art. 33 ust. 6-9 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.).

Art. 106. [Przyznanie świadczeń]

1. Przyznanie świadczeń z pomocy społecznej następuje w formie decyzji administracyjnej.

2.¹³³ Udzielenie świadczeń w postaci interwencji kryzysowej, pracy socjalnej, poradnictwa, uczestnictwa w zajęciach klubu samopomocy, a także przyznanie biletu kredytowanego nie wymaga wydania decyzji administracyjnej.

3. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznaje się i wypłaca za okres miesiąca kalendarzowego, począwszy od miesiąca, w którym został złożony wniosek wraz z wymaganą dokumentacją. W przypadku gdy uprawnienie do świadczenia nie obejmuje pełnego miesiąca, świadczenie przyznaje się za niepełny miesiąc, a kwotę świadczenia ustala się, dzieląc pełne kwoty przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnożąc przez liczbę dni objętych świadczeniem.

3a. Zmiana dochodu osoby samotnie gospodarującej lub rodziny w okresie pobierania świadczenia pieniężnego nie wpływa na wysokość świadczenia pieniężnego, jeżeli kwota zmiany nie przekroczyła 10% odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

3b. Zmiana dochodu osoby samotnie gospodarującej lub rodziny w okresie ponoszenia odpłatności za świadczenie niepieniężne nie wpływa na wysokość tej odpłatności, jeżeli kwota zmiany nie przekroczyła 10% odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

3c. *(uchylony)*

4. Decyzję administracyjną o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczenia, z wyjątkiem decyzji o odmowie przyznania biletu kredytowanego oraz decyzji w sprawach cudzoziemców, o których mowa w art. 5a, wydaje się po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego.

5. Decyzję administracyjną zmienia się lub uchyla na niekorzyść strony bez jej zgody w przypadku zmiany przepisów prawa, zmiany sytuacji dochodowej lub osobistej strony, pobrania nienależnego świadczenia, a także można zmienić lub uchylić decyzję, jeżeli wystąpiły przesłanki, o których mowa w art. 11, 12 i 107 ust. 5. Zmiana decyzji administracyjnej na korzyść strony nie wymaga jej zgody.

6. Odwołanie od decyzji w sprawie świadczeń z pomocy społecznej może złożyć inna osoba za zgodą osoby ubiegającej się o świadczenie.

Art. 106a. [Nieodbieranie świadczeń, skutki] ¹³⁴

1. Jeżeli osoba uprawniona nie podejmuje świadczeń pieniężnych przez dwa kolejne miesiące kalendarzowe, wstrzymuje się wypłatę tych świadczeń oraz wszczyna postępowanie wyjaśniające w celu sprawdzenia przyczyn nieodbierania świadczeń.

2. W przypadku udzielenia przez osobę niepodejmującą świadczeń pieniężnych wyjaśnień dotyczących przyczyny nieodbierania świadczeń wypłaca się jej świadczenia za okres wstrzymania wypłaty świadczeń, jeżeli osoba spełnia warunki określone w ustawie.

3. W przypadku gdy z osobą, o której mowa w ust. 1, nie można przeprowadzić rodzinnego wywiadu środowiskowego i mimo prawidłowo dostarczonego wezwania do stawienia się w ośrodku pomocy społecznej celem złożenia wyjaśnień osoba nie stawiała się w wyznaczonym terminie, stwierdza się, w drodze decyzji administracyjnej, wygaśnięcie decyzji przyznającej świadczenie.

Art. 107. [Rodzinny wywiad środowiskowy]

1.¹³⁵ Rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza się w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin, w tym osób, o których mowa w art. 103, przyznania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki.

2. ¹³⁶ *(uchylony)*

3. Rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza pracownik socjalny, również na potrzeby jednostki organizacyjnej pomocy społecznej z terenu innej gminy.

4. W przypadku ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej po raz kolejny, a także gdy nastąpiła zmiana danych zawartych w wywiadzie, sporządza się aktualizację wywiadu. W

przypadku osób korzystających ze stałych form pomocy aktualizację sporządza się nie rzadziej niż co 6 miesięcy, mimo braku zmiany danych.

5. Pracownik socjalny przeprowadzający rodzinny wywiad środowiskowy może domagać się od osoby lub rodziny ubiegającej się o pomoc złożenia oświadczenia o dochodach i stanie majątkowym. Odmowa złożenia oświadczenia jest podstawą wydania decyzji o odmowie przyznania świadczenia.

5a.¹³⁷ Oświadczenie, o którym mowa w ust. 5, składane jest pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, o czym należy składającego pouczyć przed złożeniem oświadczenia.

5b.¹³⁸ Sytuację osobistą, rodzinną, dochodową i majątkową osoby lub rodziny ustala się na podstawie następujących dokumentów:

- 1) dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość;
- 2) skróconego odpisu aktu urodzenia dziecka lub książeczki zdrowia dziecka (do wglądu);
- 3) dokumentów określających status cudzoziemca w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) decyzji właściwego organu w sprawie renty, emerytury, świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego;
- 5) orzeczenia komisji do spraw inwalidztwa i zatrudnienia wydanego przed dniem 1 września 1997 r., orzeczenia lekarza orzecznika o niezdolności do pracy, niezdolności do samodzielnej egzystencji, orzeczenia komisji lekarskiej;
- 6) orzeczenia o niepełnosprawności albo orzeczenia o stopniu niepełnosprawności;
- 7) zaświadczenia albo oświadczenia o wysokości wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia, zawierającego informacje o wysokości potrąconej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w części finansowanej przez ubezpieczonego oraz składki na ubezpieczenie chorobowe;
- 8) zaświadczenia albo oświadczenia o wysokości wynagrodzenia uzyskiwanego na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych (usług rolniczych), zawierającego informacje o potrąconej zaliczce na podatek dochodowy od osób fizycznych, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w części finansowanej przez ubezpieczonego oraz składki na ubezpieczenie chorobowe;
- 9) zaświadczenia albo oświadczenia o okresie zatrudnienia, w tym o okresach, za które były opłacane składki na ubezpieczenia społeczne, oraz o okresach nieskładkowych;
- 10) dowodu otrzymania renty lub emerytury, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego;
- 11) zaświadczenia urzędu gminy albo oświadczenia o powierzchni gospodarstwa rolnego w hektarach przeliczeniowych;
- 12) zaświadczenia albo oświadczenia o kontynuowaniu nauki w gimnazjum, szkole ponadgimnazjalnej, szkole ponadpodstawowej lub szkole wyższej;
- 13) decyzji starosty o uznaniu lub odmowie uznania za osobę bezrobotną, utracie statusu osoby bezrobotnej, o przyznaniu, odmowie przyznania, wstrzymaniu, wznowieniu wypłaty oraz utracie lub pozbawieniu prawa do zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia szkoleniowego, stypendium, dodatku aktywizacyjnego albo oświadczenia o pozostawaniu w ewidencji bezrobotnych lub poszukujących pracy;
- 14) decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o ustaleniu kapitału początkowego;
- 15) zaświadczenia albo oświadczenia o zobowiązaniu do opłacania składki na ubezpieczenie społeczne rolników;
- 16) zaświadczenia albo oświadczenia o zadeklarowanej podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą;
- 17) zaświadczenia albo oświadczenia, o których mowa w art. 8 ust. 7 i 8;
- 18) zaświadczenia albo oświadczenia o uzyskaniu dochodu, o którym mowa w art. 8 ust. 11 i 12;
- 19) decyzji organów przyznających świadczenia pieniężne;

20) oświadczenia o stanie majątkowym.

5c.¹³⁹ Do oświadczeń, o których mowa w ust. 5b, przepis art. 57 ust. 3c stosuje się odpowiednio.

6.¹⁴⁰ Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, sposób przeprowadzania rodzinnego wywiadu środowiskowego, uwzględniając miejsce i terminy jego przeprowadzania, wzór kwestionariusza wywiadu, uwzględniając w szczególności sytuacje, w których wypełnia się poszczególne części kwestionariusza wywiadu, wzór oświadczenia o stanie majątkowym oraz wzór legitymacji pracownika socjalnego, mając na uwadze rzetelność przeprowadzanego wywiadu środowiskowego.

Art. 108. [Kontrakt socjalny]

1.¹⁴¹ W celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej pracownik socjalny zatrudniony w ośrodku pomocy społecznej lub w powiatowym centrum pomocy rodzinie może zawrzeć kontrakt socjalny z tą osobą lub rodziną, w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

2.¹⁴² W przypadku osób bezrobotnych, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, podpisanie kontraktu socjalnego, w ramach którego są realizowane działania na rzecz wzmocnienia aktywności osoby bezrobotnej, może być dokonywane na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy na zasadach określonych w art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

3. Za osobę, z którą zawarto kontrakt socjalny, o której mowa w ust. 2, ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzór kontraktu socjalnego, uwzględniając indywidualne cechy osoby podpisującej kontrakt socjalny.

Art. 109. [Obowiązek informacji] Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej są obowiązane niezwłocznie poinformować organ, który przyznał świadczenie, o każdej zmianie w ich sytuacji osobistej, dochodowej i majątkowej, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczeń.

Dział III. Organizacja pomocy społecznej

Rozdział 1. Struktura organizacyjna pomocy społecznej

Art. 110. [Ośrodki pomocy społecznej]

1. Zadania pomocy społecznej w gminach wykonują jednostki organizacyjne - ośrodki pomocy społecznej.

2. Gmina, realizując zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, kieruje się ustaleniami przekazanymi przez wojewodę.

3. Ośrodek pomocy społecznej, wykonując zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej, kieruje się ustaleniami wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

4. Ośrodek pomocy społecznej koordynuje realizację strategii, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt 1.

5. Kierownik ośrodka pomocy społecznej może wytaczać na rzecz obywateli powództwa o roszczenia alimentacyjne. W postępowaniu przed sądem stosuje się odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

6. Ośrodek pomocy społecznej może kierować wnioski o ustalenie niezdolności do pracy, niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności do organów określonych odrębnymi przepisami.

7. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) udziela kierownikowi ośrodka pomocy społecznej upoważnienia do wydawania decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej należących do właściwości gminy.

8. Upoważnienie, o którym mowa w ust. 7, może być także udzielone innej osobie na wniosek kierownika ośrodka pomocy społecznej.

9. Kierownik ośrodka pomocy społecznej składa radzie gminy coroczne sprawozdanie z działalności

ośrodka oraz przedstawia potrzeby w zakresie pomocy społecznej.

10. Rada gminy, biorąc pod uwagę potrzeby, o których mowa w ust. 9, opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej.

11. Ośrodek pomocy społecznej zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników.

12. *(wchodzi od 2015-01-01)*

Art. 110a. [Zespół] ¹⁴³

1. W ramach struktury organizacyjnej ośrodka pomocy społecznej może zostać wyodrębniony zespół realizujący zadania tego ośrodka w zakresie pracy socjalnej i integracji społecznej.

2. W skład zespołu, o którym mowa w ust. 1, wchodzi co najmniej trzech pracowników socjalnych.

3. W skład zespołu, o którym mowa w ust. 1, mogą wchodzić także inni specjaliści realizujący zadania w zakresie integracji społecznej.

Art. 111. [Inne jednostki organizacyjne] W celu realizacji zadań pomocy społecznej gmina może tworzyć również inne jednostki organizacyjne.

Art. 112. [Powiatowe centra pomocy rodzinie]

1. Zadania pomocy społecznej w powiatach wykonują jednostki organizacyjne - powiatowe centra pomocy rodzinie.

2. Zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie w miastach na prawach powiatu realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej, które mogą być nazwane "miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie".

3. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie może wytaczać na rzecz obywateli powództwa o roszczenia alimentacyjne. W postępowaniu przed sądem stosuje się odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

4. Powiatowe centrum pomocy rodzinie może kierować wnioski o ustalenie niezdolności do pracy, niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności do organów określonych odrębnymi przepisami.

5. W indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej należących do właściwości powiatu decyzje administracyjne wydaje starosta lub z jego upoważnienia kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie i inni pracownicy centrum upoważnieni na wniosek kierownika.

6. ¹⁴⁴ *(uchylony)*

7. Zarząd powiatu zatrudnia kierowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, o których mowa w ust. 8, zgodnie z wymogami określonymi w art. 122 ust. 1, po zasięgnięciu opinii kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie lub kierownika ośrodka pomocy społecznej w mieście na prawach powiatu.

7a. ¹⁴⁵ *(uchylony)*

8. ¹⁴⁶ Starosta przy pomocy powiatowego centrum pomocy rodzinie sprawuje nadzór nad działalnością jednostek specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, oraz ośrodków wsparcia, domów pomocy społecznej i ośrodków interwencji kryzysowej.

9. Powiatowe centrum pomocy rodzinie koordynuje realizację strategii, o której mowa w art. 19 pkt 1.

10. ¹⁴⁷ *(uchylony)*

11. ¹⁴⁸ *(uchylony)*

12. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie składa radzie powiatu coroczne sprawozdanie z działalności centrum oraz przedstawia wykaz potrzeb w zakresie pomocy społecznej.

13. Rada powiatu na podstawie wykazu potrzeb, o którym mowa w ust. 12, opracowuje i wdraża lokalne programy pomocy społecznej.

Art. 113. [Regionalne ośrodki polityki społecznej]

1. Zadania pomocy społecznej w województwach samorządowych wykonują jednostki organizacyjne - regionalne ośrodki polityki społecznej.

2. Regionalny ośrodek polityki społecznej koordynuje realizację strategii, o której mowa w art. 21 pkt 1.

3. Marszałek województwa przy pomocy regionalnego ośrodka polityki społecznej sprawuje nadzór nad podległymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, w szczególności w zakresie spraw finansowych i administracyjnych.

4.¹⁴⁹ Marszałek województwa może, udzielić upoważnienia dyrektorowi regionalnego ośrodka polityki społecznej lub na jego wniosek, innym pracownikom tego ośrodka do wydawania decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej należących do właściwości samorządu województwa.

Art. 114. *(uchylony)*

Art. 115. [Dotacje celowe] ¹⁵⁰

1. Jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu pomocy społecznej, przy czym wysokość dotacji nie może przekroczyć 80% kosztów realizacji zadania, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Jeżeli środki przeznaczone na dotację, o której mowa w ust. 1, pochodzą z programów rządowych, programów resortowych, pożyczek, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 4 lit. d ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.¹⁵¹) lub służą wypłacie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, wysokość dotacji może przekroczyć 80% kosztów realizacji zadania.

Rozdział 2. Pracownicy socjalni

Art. 116. [Pracownicy socjalni]

1. Pracownikiem socjalnym może być osoba, która spełnia co najmniej jeden z niżej wymienionych warunków:

- 1) posiada dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych;
- 2) ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna;
- 3) do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków:
 - a) pedagogika,
 - b) pedagogika specjalna,
 - c) politologia,
 - d) polityka społeczna,
 - e) psychologia,
 - f) socjologia,
 - g) nauki o rodzinie.

1a. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia, wymagane umiejętności, wykaz przedmiotów, minimalny wymiar zajęć dydaktycznych oraz zakres i wymiar praktyk zawodowych dla specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego, realizowanej w szkołach wyższych na kierunkach wymienionych w ust. 1, kierując się koniecznością odpowiedniego przygotowania absolwentów do wykonywania zawodu pracownika socjalnego.

2. Ustala się następujące stopnie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego:

- 1) I stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej, mający na celu uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych pracowników socjalnych;
- 2) II stopień specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej, mający na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej.

3.¹⁵² Szkolenie w zakresie specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego mogą realizować jednostki prowadzące kształcenie lub doskonalenie zawodowe po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Art. 117. [Centralna Komisja Egzaminacyjna]

1.¹⁵³ Przy ministrze właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego działa Centralna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych, zwana dalej "Komisją", której członków powołuje i odwołuje minister.

2. W związku z wykonywaniem czynności wynikających z ust. 3 członkom Komisji przysługują diety oraz inne należności za czas podróży, na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych pracowników na obszarze kraju.

2a.¹⁵⁴ Koszty działalności Komisji, w tym wynagrodzenia członków Komisji, są pokrywane z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

3. Do zadań Komisji należy w szczególności:

1) ¹⁵⁵ przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych ubiegających się o II stopień specjalizacji zawodowej w terminie wyznaczonym przez Komisję oraz informowanie osób ubiegających się o dopuszczenie do egzaminu na II stopień specjalizacji zawodowej o terminie egzaminu;

2) nadawanie II stopnia specjalizacji zawodowej;

3) prowadzenie rejestru wydanych dyplomów;

4) ¹⁵⁶ powoływanie i odwoływanie przewodniczącego i członków regionalnych komisji egzaminacyjnych do spraw stopni specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego;

5) kontrolowanie pracy regionalnych komisji egzaminacyjnych i podmiotów prowadzących szkolenia;

6) ¹⁵⁷ opiniowanie dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego programów szkoleń z zakresu I i II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny i przedstawianie informacji na temat zasobów jednostek, o których mowa w art. 116 ust. 3; opiniowanie kandydatów na konsultantów prac dyplomowych na II stopień specjalizacji, o których mowa w art. 118a pkt 8;

7) przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego informacji dotyczących zasięgu, przebiegu i poziomu szkoleń w zakresie specjalizacji;

8) opiniowanie spraw spornych dotyczących pracy komisji regionalnych;

9) ¹⁵⁸ nadawanie certyfikatu superwizora pracy socjalnej i prowadzenie rejestru wydanych certyfikatów.

4.¹⁵⁹ Za egzamin, o którym mowa w ust. 3 pkt 1, w tym za egzamin poprawkowy, osoby przystępujące do egzaminu wnoszą opłatę w wysokości 10% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym.

5.¹⁶⁰ Komisja, w zakresie organizacji egzaminów na II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny, współpracuje z jednostką organizacyjną, nad którą nadzór sprawuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego i której zakres działania obejmuje prowadzenie działalności szkoleniowej adresowanej do służb społecznych oraz instytucji działających w obszarze polityki społecznej.

Art. 118. [Regionalne komisje egzaminacyjne]

1.¹⁶¹ Przy urzędach marszałkowskich działają regionalne komisje egzaminacyjne do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych, z zastrzeżeniem ust. 1a.

1a.¹⁶² Decyzją marszałka województwa regionalna komisja egzaminacyjna może działać przy regionalnym ośrodku polityki społecznej lub przy innym podmiocie, którego organem prowadzącym jest samorząd województwa.

1b.¹⁶³ W związku z wykonywaniem zadań, o których mowa w ust. 2, członkom regionalnych komisji egzaminacyjnych przysługują diety oraz inne należności za czas podróży, na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych pracowników na obszarze kraju.

1c.¹⁶⁴ Koszty działalności regionalnych komisji egzaminacyjnych, w tym wynagrodzenia członków komisji, pokrywa urząd marszałkowski, a w przypadku, o którym mowa w ust. 1a, regionalny ośrodek polityki społecznej albo podmiot, którego organem prowadzącym jest samorząd województwa.

1d.¹⁶⁵ Obsługę administracyjno-techniczną regionalnej komisji egzaminacyjnej zapewnia marszałek danego województwa, a w przypadku, o którym mowa w ust. 1a, dyrektor regionalnego ośrodka polityki społecznej albo osoba kierująca innym podmiotem, którego organem prowadzącym jest samorząd województwa.

2. Do zadań regionalnych komisji egzaminacyjnych należy:

- 1) przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych, ubiegających się o I stopień specjalizacji zawodowej;
- 2) nadawanie I stopnia specjalizacji zawodowej;
- 3) prowadzenie rejestru wydanych dyplomów;
- 4) opracowywanie informacji, opinii i wniosków dotyczących I stopnia specjalizacji zawodowej dla Komisji oraz dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

2a.¹⁶⁶ Za egzamin, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, w tym za egzamin poprawkowy, osoby przystępujące wnoszą opłatę w wysokości 10% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym.

3.¹⁶⁷ (*uchylony*)

Art. 118a. [Delegacja ustawowa] ¹⁶⁸

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb powoływania i odwoływania członków Komisji i regionalnych komisji egzaminacyjnych oraz organizację pracy Komisji i regionalnych komisji egzaminacyjnych,
- 2) minimum programowe dla specjalizacji I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny,
- 3) specjalności obowiązujące dla specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny,
- 4) tryb postępowania w sprawie nadawania stopni specjalizacji i wydawania dyplomów,
- 5) wzory dyplomów uzyskania I i II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny stanowiące załącznik do rozporządzenia,
- 6) warunki uzyskiwania przez pracowników socjalnych stopni specjalizacji zawodowej,
- 7) wytyczne dotyczące prac dyplomowych dla kandydatów ubiegających się o uzyskanie II stopnia specjalizacji,
- 8) wymagania dotyczące kadry dydaktycznej szkoleń w zakresie specjalizacji I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny i konsultantów prac dyplomowych szkoleń w zakresie specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny,
- 9) tryb kontrolowania, o którym mowa w art. 117 ust. 3 pkt 5,
- 10) warunki, jakie powinny spełniać podmioty prowadzące szkolenia w zakresie specjalizacji, dla zapewnienia odpowiedniego poziomu szkolenia,
- 11) tryb wnoszenia odpłatności za egzamin na I i II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny,
- 12) organizację i sposób przeprowadzania egzaminu na I i II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny,
- 13) zasady wyboru jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 117 ust. 5, i warunki jej współpracy z Komisją w zakresie organizacji egzaminów na II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny

- uwzględniając potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu szkolenia, odpowiedniego poziomu przygotowania pracowników socjalnych do wykonywania przez nich specjalistycznych zadań z zakresu pracy socjalnej, odpowiedniego poziomu świadczonych usług przez pracowników socjalnych, ujednoczenia wymogów dotyczących nadawania I i II stopnia specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego, ujednoczenia wzoru dyplomu uzyskania I i II stopnia specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego oraz ujednoczenia wymogów prowadzenia szkoleń i przeprowadzania egzaminów z zakresu I i II stopnia specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego.

Art. 119. [Zadania pracownika socjalnego]

1. Do zadań pracownika socjalnego należy w szczególności:

- 1) praca socjalna;
- 2) dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń;
- 3) udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań;
- 4) pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy;
- 5) udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej;
- 6) pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych;
- 7) współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa;
- 8) inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin;
- 9) współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia.

2. Przy wykonywaniu zadań pracownik socjalny jest obowiązany:

- 1) kierować się zasadami etyki zawodowej;
- 2) kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia;
- 3) przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę;
- 4) udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy;
- 5) zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny;
- 6) podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie.

Art. 120. [Zatrudnienie pracowników socjalnych]

1.¹⁶⁹ Pracowników socjalnych mogą również zatrudniać inne instytucje, a w szczególności jednostki organizacyjne właściwe w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, szpitale, zakłady karne, do wykonywania zadań tych jednostek w zakresie pomocy społecznej.

2. Pracownicy socjalni mogą być również zatrudniani w podmiotach uprawnionych, o których mowa w art. 25 ust. 1.

3.¹⁷⁰ Pracownicy socjalni mogą być również zatrudniani przez podmioty realizujące zadania określone w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Art. 121. [Uprawnienia pracowników socjalnych]

1. Pracownik socjalny korzysta z prawa pierwszeństwa przy wykonywaniu swoich zadań w urzędach, instytucjach i innych placówkach. Organy są obowiązane do udzielania pracownikowi socjalnemu pomocy w zakresie wykonywania tych czynności.

2. Pracownikowi socjalnemu przysługuje ochrona prawna przewidziana dla funkcjonariuszy publicznych.

3. Pracownikowi socjalnemu zatrudnionemu w ośrodku pomocy społecznej lub w powiatowym centrum pomocy rodzinie, do którego obowiązków należy praca socjalna oraz przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych, jeżeli przepracował nieprzerwanie i faktycznie co najmniej 5 lat, przysługuje raz na dwa lata dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych.

3a. Pracownikowi socjalnemu zatrudnionemu w pełnym wymiarze czasu pracy w samorządowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, do którego podstawowych obowiązków należy świadczenie pracy socjalnej w środowisku, w tym przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych poza siedzibą jednostki, przysługuje wypłacany co miesiąc dodatek do wynagrodzenia w wysokości 250 zł. W przypadku zatrudnienia w mniejszym wymiarze czasu pracy dodatek przysługuje w wysokości proporcjonalnej do czasu pracy.

3b. Pracownikowi socjalnemu przysługuje zwrot kosztów uczestnictwa w szkoleniach w zakresie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego, w kwocie nie mniejszej niż 50% kosztów szkolenia.

3c. Pracownikowi socjalnemu, do którego obowiązków należy świadczenie pracy socjalnej w środowisku, przysługuje zwrot kosztów przejazdów z miejsca pracy do miejsc wykonywania przez niego czynności zawodowych, w przypadku braku możliwości zapewnienia dojazdu środkami pozostającymi w dyspozycji zatrudniającego go pracodawcy.

4. Dzień 21 listopada ustanawia się Dniem Pracownika Socjalnego.

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego może przyznać pracownikom socjalnym, jednostkom organizacyjnym pomocy społecznej oraz podmiotom, o których mowa w art. 25, nagrody specjalne za wybitne, nowatorskie rozwiązania w zakresie pomocy społecznej.

6. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, warunki przyznawania nagród specjalnych, rodzaje nagród, podmioty uprawnione do zgłaszania wniosków oraz sposób i tryb postępowania w sprawie tych nagród, uwzględniając rodzaje działań, za jakie nagrody te przysługują, oraz ich społeczną użyteczność.

Art. 121a (*wchodzi od 2013-12-31*)

Art. 122. [Osoby kierujące placówkami]

1. Osoby kierujące jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej są obowiązane posiadać co najmniej 3-letni staż pracy w pomocy społecznej oraz specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej.

2. Wymogi, o których mowa w ust. 1, nie dotyczą osób kierujących placówkami rodzinnymi.

3.¹⁷¹ Szkolenie specjalizacyjne z zakresu organizacji pomocy społecznej mogą realizować jednostki prowadzące kształcenie lub doskonalenie zawodowe po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

4.¹⁷² (*uchylony*)

5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, minimum programowe specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej, podmioty uprawnione do prowadzenia specjalizacji i wymagania ich dotyczące, tryb nadawania tym podmiotom uprawnień do prowadzenia specjalizacji, a także tryb uzyskiwania specjalizacji, kierując się koniecznością zapewnienia sprawności i efektywności działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Art. 123. [Stosowanie przepisów o pracownikach samorządowych] ¹⁷³Prawa i obowiązki pracowników zatrudnionych w samorządowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej regulują przepisy o pracownikach samorządowych.

Art. 123a. (*uchylony*)

Rozdział 3. Rada Pomocy Społecznej

Art. 124. [Zakres działania Rady]

1. Przy ministrze właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego działa Rada Pomocy Społecznej jako organ opiniotawczo-doradczy w sprawach pomocy społecznej.

2. Do zakresu działania Rady Pomocy Społecznej należy:

1) opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie pomocy społecznej;

2) przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów pomocy społecznej;

3) przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego okresowych

informacji o swojej działalności;

4) przyjmowanie i opiniowanie dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego wniosków o nagrody specjalne za wybitne osiągnięcia w zakresie pomocy społecznej.

Art. 125. [Skład Rady]

1. Rada Pomocy Społecznej składa się z nie więcej niż 20 osób reprezentujących jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, wojewodów, organizacje społeczne i zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz środowiska naukowe.

2. Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego do udziału w pracach Rady Pomocy Społecznej rekomenduje Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego.

3. Członków Rady Pomocy Społecznej, spośród przedstawicieli określonych w ust. 1, powołuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego na okres 3 lat.

4. Członkowie Rady Pomocy Społecznej pełnią swoje funkcje społecznie.

5. Członkowie Rady Pomocy Społecznej korzystają ze zwolnień w pracy w celu uczestniczenia w posiedzeniach Rady i przysługuje im zwrot kosztów delegacji ze środków budżetu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

6. Koszty związane z obsługą Rady Pomocy Społecznej są pokrywane ze środków budżetu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

7. Rada Pomocy Społecznej może, za zgodą ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, zapraszać do współpracy ekspertów i inne osoby niebędące jej członkami. Do udziału osób zaproszonych w posiedzeniach Rady stosuje się odpowiednio ust. 5.

8. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, tryb zgłaszania kandydatów na członków Rady Pomocy Społecznej, organizację oraz tryb działania Rady Pomocy Społecznej, uwzględniając zasadę kolegialności oraz pomocniczości prac Rady.

Rozdział 4. Nadzór i kontrola

Art. 126. [Uprawnienia kontrolne wojewody]

Wojewoda w związku z przeprowadzaniem postępowaniem nadzorczym i kontrolnym ma prawo do:

- 1) żądania informacji, dokumentów i danych, niezbędnych do sprawowania nadzoru i kontroli;
- 2) swobodnego wstępu w ciągu doby do obiektów i pomieszczeń jednostki kontrolowanej;
- 3) przeprowadzania oględzin obiektów, składników majątku kontrolowanej jednostki oraz przebiegu określonych czynności objętych obowiązującym standardem;
- 4) żądania od pracowników kontrolowanej jednostki udzielenia informacji w formie ustnej i pisemnej w zakresie przeprowadzanej kontroli;
- 5) wzywania i przesłuchiwanie świadków;
- 6) zwrócenia się o wydanie opinii biegłych i specjalistów z zakresu pomocy społecznej.

Art. 127. [Zespół inspektorów]

1.¹⁷⁴ Czynności, o których mowa w art. 126, w imieniu i z upoważnienia wojewody przeprowadza zespół pracowników komórki organizacyjnej do spraw nadzoru i kontroli w pomocy społecznej właściwego do spraw pomocy społecznej wydziału urzędu wojewódzkiego, w składzie co najmniej dwóch osób, zwany dalej "zespołem inspektorów".

2. Zespół inspektorów, przeprowadzając czynności, o których mowa w art. 126, jest obowiązany do okazania legitymacji służbowych oraz imiennego upoważnienia do przeprowadzenia nadzoru albo kontroli wskazującego jednostkę organizacyjną pomocy społecznej albo kontrolowaną jednostkę.

Art. 127a. [Wniosek do Policji o pomoc]

1. Wojewoda może wystąpić z wnioskiem do właściwego miejscowo komendanta Policji o pomoc, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia czynności, o których mowa w art. 126.

2. Na wniosek wojewody właściwy miejscowo komendant Policji jest obowiązany do zapewnienia zespołowi inspektorów pomocy Policji w toku wykonywanych przez nich czynności.

Art. 127b. [Organizacja komórki do spraw nadzoru i kontroli w pomocy społecznej] ¹⁷⁵W wydziale właściwym do spraw pomocy społecznej urzędu wojewódzkiego w komórce organizacyjnej do spraw nadzoru i kontroli w pomocy społecznej zatrudnia się nie mniej niż 1 inspektora do spraw nadzoru i kontroli w pomocy społecznej na 25 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, działających w danym województwie.

Art. 128. [Zalecenia pokontrolne]

1. Wojewoda w wyniku przeprowadzonych przez zespół inspektorów czynności, o których mowa w art. 126, może wydać jednostce organizacyjnej pomocy społecznej albo kontrolowanej jednostce zalecenia pokontrolne.

2. Jednostka organizacyjna pomocy społecznej albo kontrolowana jednostka może, w terminie 7 dni od dnia otrzymania zaleceń pokontrolnych, zgłosić do nich zastrzeżenia.

3. Wojewoda ustosunkowuje się do zastrzeżeń w terminie 14 dni od dnia ich doręczenia.

4. W przypadku nieuwzględnienia przez wojewodę zastrzeżeń jednostka organizacyjna pomocy społecznej albo kontrolowana jednostka w terminie 30 dni obowiązana jest do powiadomienia wojewody o realizacji zaleceń, uwag i wniosków.

5. W przypadku uwzględnienia przez wojewodę zastrzeżeń, o których mowa w ust. 2, jednostka organizacyjna pomocy społecznej albo kontrolowana jednostka w terminie 30 dni jest obowiązana do powiadomienia wojewody o realizacji zaleceń, uwag i wniosków, o których mowa w ust. 1, mając na uwadze zmiany wynikające z uwzględnionych przez wojewodę zastrzeżeń.

6. W przypadku stwierdzenia istotnych uchybień w działalności jednostki organizacyjnej pomocy społecznej albo kontrolowanej jednostki wojewoda, niezależnie od przysługujących mu innych środków, zawiadamia o stwierdzonych uchybieniach organ założycielski tych jednostek lub organ zlecający kontrolowanej jednostce realizację zadania z zakresu pomocy społecznej.

7. Organ, o którym mowa w ust. 6, do którego skierowano zawiadomienie o stwierdzonych istotnych uchybieniach, jest obowiązany, w terminie 30 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o stwierdzonych uchybieniach, powiadomić wojewodę o podjętych czynnościach.

Art. 129. [Cofnięcie zezwolenia na prowadzenie jednostki]

1. W przypadku niepodjęcia lub niewykonania czynności wynikających z zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 128, mających na celu ograniczenie lub likwidację stwierdzonych istotnych uchybień lub nieprawidłowości w zakresie działań i usług objętych standardami, świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej albo kontrolowane jednostki, wojewoda może orzec o czasowym lub stałym cofnięciu zezwolenia na prowadzenie placówki.

2. Jeżeli w wyniku przeprowadzonych czynności, o których mowa w art. 126, ujawnione zostały rażące zaniedbania lub zaniechania realizacji obowiązków ustawowych, wojewoda może wezwać jednostkę samorządu terytorialnego do wyznaczenia wykonawcy zastępczego, w terminie nie dłuższym niż dwa miesiące od dnia otrzymania wezwania.

3. W przypadku niewyznaczenia przez jednostkę samorządu terytorialnego wykonawcy zastępczego w terminie, o którym mowa w ust. 2, wojewoda może wystąpić do sądu administracyjnego ze skargą na bezczynność organu jednostki samorządu terytorialnego.

Art. 130. [Nierealizowanie zaleceń pokontrolnych]

1. Kto nie realizuje zaleceń pokontrolnych - podlega karze pieniężnej w wysokości od 200 do 6 000 zł.

2. ¹⁷⁶Kto bez zezwolenia prowadzi placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w której przebywa:

- 1) nie więcej niż 10 osób - podlega karze pieniężnej w wysokości 10 000 zł;
- 2) więcej niż 10 osób - podlega karze pieniężnej w wysokości 20 000 zł.

3. W przypadku prowadzenia bez zezwolenia przez jeden podmiot więcej niż jednej placówki, o której mowa w ust. 2, karę wymierza się osobno za każdą z placówek.

4. ¹⁷⁷Kto po uprawomocnieniu się decyzji o nałożeniu kary pieniężnej za prowadzenie bez zezwolenia

wojewody placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku nie zaprzestał jej prowadzenia, podlega karze pieniężnej w wysokości 40 000 zł.

5.¹⁷⁸ W przypadku stwierdzenia zagrożenia życia lub zdrowia osób przebywających w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku prowadzonej bez zezwolenia wojewoda może, poza nałożeniem kary pieniężnej, wydać decyzję nakazującą wstrzymanie prowadzenia tej placówki, z nadaniem rygoru natychmiastowej wykonalności, do czasu uzyskania zezwolenia.

Art. 131. [Kary pieniężne]

1. Kary pieniężne, o których mowa w art. 130, wymierza, w drodze decyzji administracyjnej, wojewoda.

2. Wysokość kary, o której mowa w art. 130 ust. 1, ustala wojewoda, biorąc pod uwagę rozmiar prowadzonej działalności, stopień, liczbę i społeczną szkodliwość stwierdzonych uchybień.

3. Od decyzji, o której mowa w ust. 1, przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

4. Od nieuiszczonych w terminie kar pobiera się odsetki ustawowe.

5. Egzekucja kar wraz z odsetkami za zwłokę następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 131a. [Obowiązek informowania] ¹⁷⁹

1. O nałożonej karze, o której mowa w art. 130 ust. 2, 4 lub 5, wojewoda niezwłocznie informuje:

1) ośrodek pomocy społecznej i powiatowe centrum pomocy rodzinie właściwe ze względu na położenie placówki, celem podjęcia działań zmierzających do zapewnienia pomocy osobom przebywającym w placówce oraz nawiązania kontaktu z członkami rodziny, opiekunami prawnymi lub kuratorami osób przebywających w placówce;

2) w ramach posiadanych informacji, członków rodziny, opiekunów prawnych lub kuratorów osób przebywających w placówce.

2. W przypadku nałożenia kary, o której mowa w art. 130 ust. 2, 4 lub 5, wojewoda przedstawia osobom przebywającym w placówce oraz, w ramach posiadanych informacji, członkom rodziny, opiekunom prawnym, kuratorom osób przebywających w placówce wyciąg z rejestru placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, z danymi teleadresowymi placówek z terenu województwa.

3. W przypadku pilnej konieczności zapewnienia pomocy osobom przebywającym w placówce, w stosunku do której wojewoda wydał decyzję, o której mowa w art. 130 ust. 5, wojewoda koordynuje działania zmierzające do zabezpieczenia niezbędnej pomocy osobom potrzebującym, przy udziale kierownika ośrodka pomocy społecznej gminy właściwej ze względu na położenie placówki.

Art. 132. [Przeznaczenie przychodów z tytułu kar pieniężnych]

1. Wpływy z tytułu kar pieniężnych nakładanych na podstawie art. 131 ust. 1 stanowią dochód budżetu państwa.

2. Kary pieniężne nakładane na podstawie art. 131 ust. 1 wpłacane są na rachunek bieżący dochodów urzędu wojewódzkiego.

Art. 133. [Odesłanie do przepisów KPA] W sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale stosuje się Kodeks postępowania administracyjnego.

Art. 134. [Upoważnienie]

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

1) organizację i tryb przeprowadzania nadzoru i kontroli, kwalifikacje inspektorów upoważnionych do wykonywania czynności nadzorczych i kontrolnych, a także wzór legitymacji uprawniającej do wykonywania czynności nadzorczych i kontrolnych,

2) kwalifikacje pozostałych pracowników wykonujących z upoważnienia wojewody zadania z zakresu pomocy społecznej

- uwzględniając konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu ich wykonywania.

Dział IV. Przepisy zmieniające, przejściowe i końcowe

Rozdział 1. Przepisy zmieniające

Art. 135. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 136. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 137. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 138. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 139. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 140. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 141. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 142. ¹⁸⁰ (pominięty)

Art. 143. ¹⁸⁰ (pominięty)

Rozdział 2. Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 144. [Definicje pojęć]

Ilekroć w obowiązujących przepisach jest mowa o:

- 1) zasiłku stałym wyrównawczym - rozumie się przez to zasiłek stały;
- 2) ustawie o pomocy społecznej - rozumie się przez to niniejszą ustawę;
- 3) wywiadzie środowiskowym (rodzinnym) - rozumie się przez to rodzinny wywiad środowiskowy.

Art. 145. [Weryfikacja kryteriów dochodowych] Pierwszą weryfikację kryteriów dochodowych przeprowadza się w 2006 r.

Art. 146. [Stosowanie dotychczasowych przepisów]

1. Do umów w sprawie zlecenia realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej stosuje się dotychczasowe przepisy dotyczące zlecenia zadań.

2. Umowy w sprawie zlecenia realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej zawarte przed dniem wejścia w życie ustawy zachowują moc do czasu ich wygaśnięcia lub rozwiązania, nie dłużej jednak niż do dnia 31 grudnia 2008 r.

Art. 147. [Minimalna wysokość zasiłku okresowego]

1. W 2004 r. minimalna wysokość zasiłku okresowego wynosi:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 20% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby;
- 2) w przypadku rodziny - 15% różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny.

2. W 2005 r. minimalna wysokość zasiłku okresowego wynosi:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 30% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby;
- 2) w przypadku rodziny - 20% różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny.

3. W 2006 r. i 2007 r. minimalna wysokość zasiłku okresowego wynosi:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 35% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby,
- 2) w przypadku rodziny - 25% różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny
- przy czym art. 8 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. W 2004 r. gminy otrzymują dotację celową z budżetu państwa na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w ust. 1.

5. W 2005 r. gminy otrzymują dotację celową z budżetu państwa na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w ust. 2.

6. W 2006 r. i 2007 r. gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w ust. 3.

7. Od 2008 r. gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3.

8. Kwota zasiłku finansowana z dotacji nie może być niższa niż 20 zł.

Art. 148. [Dotacje celowe] Gminy otrzymują dotację celową z budżetu państwa na obsługę zadań własnych dotowanych z budżetu państwa. W tym przypadku art. 115 nie stosuje się.

Art. 149. [Derogacja decyzji]

1. Z dniem wejścia w życie ustawy wygasają decyzje wydane na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414, z późn. zm.), z wyjątkiem decyzji określonych w ust. 2 i 3 oraz art. 152 ust. 3 i art. 154 ust. 8 niniejszej ustawy.

2. Decyzje przyznające świadczenia na podstawie art. 16, 17, 18, 21 oraz 31 ust. 6-10 ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej realizuje się według przepisów dotychczasowych, przez czas, na jaki te decyzje zostały wydane, nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2004 r.

3. Zachowują moc decyzje o skierowaniu do domu pomocy społecznej oraz decyzje o umieszczeniu w domu pomocy społecznej wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 150. [Stosowanie niniejszych przepisów] ¹⁸¹Do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy, z zastrzeżeniem art. 150a.

Art. 150a. [Zastosowanie przepisów] ¹⁸²Do spraw o przyznanie zasiłku stałego, w których do dnia 30 kwietnia 2004 r. organ właściwy nie wydał decyzji ostatecznej, stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej.

Art. 151. [Przepis przejściowy]

1. Z dniem 1 stycznia 2005 r. domy pomocy społecznej dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży stają się ośrodkami wsparcia - domami dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, o których mowa w art. 47 ust. 4.

2. Osoby umieszczone w domu pomocy społecznej dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży przed dniem 1 stycznia 2004 r. oraz osoby skierowane do takiego domu przed dniem 1 stycznia 2004 r., po dniu 1 stycznia 2005 r. ponoszą odpłatność na dotychczasowych zasadach. Decyzje o odpłatności wydaje starosta powiatu prowadzący dom.

3. Powiat, który prowadzi lub zleca prowadzenie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, przeznacza na utrzymanie osób, o których mowa w ust. 2, część środków pochodzących z dotacji celowej z budżetu państwa ustalonej dla domów pomocy społecznej na zasadach określonych w ustawie z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. Nr 203, poz. 1966).

Art. 152. [Domy pomocy społecznej]

1. Domy pomocy społecznej, które nie osiągną obowiązującego standardu, są obowiązane do opracowania i realizacji programu naprawczego do końca 2010 r.

2. Podmiotowi prowadzącemu dom pomocy społecznej, który jeszcze nie osiągnął obowiązującego standardu, wojewoda wydaje zezwolenie warunkowe na czas realizacji programu naprawczego.

3. Zachowują moc zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej wydane przed dniem wejścia w życie ustawy.

4. Zezwolenia warunkowe na prowadzenie domu pomocy społecznej zachowują moc nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2010 r.

5. Od dnia 1 stycznia 2009 r. organ gminy nie może kierować osób do domu pomocy społecznej prowadzonego na podstawie zezwolenia warunkowego.

6. Opłata za pobyt w domu pomocy społecznej prowadzonym na podstawie zezwolenia warunkowego po dniu 31 grudnia 2007 r. nie może ulec podwyższeniu, aż do miesiąca, w którym

zostanie wydane zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej.

Art. 153. [Dostosowanie placówek do nowych wymagań] Podmioty prowadzące w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, które w dniu wejścia w życie ustawy nie spełniają wymagań, o których mowa w art. 67 i 68, są obowiązane dostosować do tych wymagań placówki w terminie jednego roku od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 154. ¹⁸³ (*uchylony*)

Art. 155. [Stosowanie dotychczasowych przepisów]

1. Do osób umieszczonych w domu pomocy społecznej na podstawie skierowania wydanego przed dniem 1 stycznia 2004 r. stosuje się dotychczasowe przepisy o właściwości miejscowej gminy.

2. Kwota dotacji celowej z budżetu państwa na domy pomocy społecznej wyliczona zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego może być w uzasadnionych przypadkach zmniejszona lub zwiększona, nie więcej jednak niż o 20%, w zależności od znajdujących się w powiecie typów domów oraz uzyskanych dochodów z tytułu odpłatności za pobyt w domu.

3. W stosunku do osób umieszczonych w domu pomocy społecznej na podstawie skierowania wydanego przed dniem 1 stycznia 2004 r., decyzje zmieniające decyzje o odpłatności i o skierowaniu do domu pomocy społecznej wydaje starosta właściwy ze względu na położenie domu.

Art. 156. [Dotychczasowi pracownicy]

1. Osoby, które przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy były zatrudnione na stanowisku pracownika socjalnego na podstawie dotychczasowych przepisów, zachowują uprawnienia do wykonywania zawodu.

1a. Osoby, które przed dniem 1 maja 2004 r. ukończyły studia wyższe na kierunkach: pedagogika, psychologia, politologia, politologia i nauki społeczne lub socjologia, mogą wykonywać zawód pracownika socjalnego.

2. Osoby kierujące placówkami opiekuńczo-wychowawczymi i ośrodkami adopcyjno-opiekuńczymi powinny ukończyć specjalizację nie później niż do końca 2005 r.; osobom tym zalicza się staż pracy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych.

3. Osoby, które w okresie 3,5 roku od dnia wejścia w życie ustawy ukończą studia wyższe magisterskie na kierunkach: pedagogika, psychologia, politologia lub socjologia, mogą wykonywać zawód pracownika socjalnego.

3a.¹⁸⁴ Osoby, które przed dniem 1 maja 2004 r. rozpoczęły studia wyższe licencjackie lub wyższe magisterskie na kierunkach: pedagogika, psychologia, politologia lub socjologia, po uzyskaniu dyplomu ukończenia tych studiów mogą wykonywać zawód pracownika socjalnego.

4. Osoby zatrudnione przed dniem wejścia w życie ustawy na stanowisku aspiranta pracy socjalnej, które w okresie 3,5 roku od dnia wejścia w życie ustawy ukończą studia wyższe na kierunkach: pedagogika, psychologia, politologia lub socjologia i uzyskają tytuł licencjata, mogą wykonywać zawód pracownika socjalnego.

5. Osoby zatrudnione przed dniem wejścia w życie ustawy na stanowisku aspiranta pracy socjalnej, które w okresie 5,5 roku od dnia wejścia w życie ustawy ukończą studia wyższe magisterskie na kierunkach: pedagogika, psychologia, politologia lub socjologia, mogą wykonywać zawód pracownika socjalnego.

Art. 157. [Kadencja Rady Pomocy Społecznej] Rada Pomocy Społecznej powołana w 2003 r. działa przez okres kadencji, który wynosi 3 lata.

Art. 158. [Dodatek pielęgnacyjny] Dodatek pielęgnacyjny nie przysługuje osobom przebywającym w ponadgminnym domu pomocy społecznej, skierowanym do domu pomocy społecznej przed dniem 1 stycznia 2004 r., chyba że przebywają poza tym domem przez okres dłuższy niż 2 tygodnie w miesiącu.

Art. 159. [Dotychczasowe przepisy wykonawcze] Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej zachowują moc do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie tej ustawy.

Art. 160. [Derogacja] Traci moc ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414, Nr 106, poz. 668, Nr 117, poz. 756 i Nr 162, poz. 1118 i 1126, z 1999 r. Nr 20, poz. 170, Nr 79, poz. 885 i Nr 90, poz. 1001, z 2000 r. Nr 12, poz. 136 i Nr 19, poz. 238, z 2001 r. Nr 72, poz. 748, Nr 88, poz. 961, Nr 89, poz. 973, Nr 111, poz. 1194, Nr 122, poz. 1349 i Nr 154, poz. 1792, z 2003 r. Nr 7, poz. 79, Nr 44, poz. 389, Nr 122, poz. 1143, Nr 128, poz. 1176, Nr 135, poz. 1268, Nr 137, poz. 1304, Nr 203, poz. 1966 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 64, poz. 593).

Art. 161. [Wejście w życie]

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 maja 2004 r., z wyjątkiem:

- 1) art. 135, który wchodzi w życie z dniem ogłoszenia¹⁸⁵, z mocą od dnia 1 stycznia 2004 r.;
- 2) art. 5 pkt 3, który wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej;
- 3) art. 86 ust. 2 i art. 140, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2005 r.

¹ Art. 6 pkt 5 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

² Obecnie: przepisów ustawy z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415), która weszła w życie z dniem 1.06.2004 r., stosownie do art. 145 tej ustawy.

³ Art. 6 pkt 11a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

⁴ Art. 6 pkt 15 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

⁵ Art. 6 pkt 17 dodany ustawą z dnia 19.11.2009 r. (Dz.U. Nr 219, poz. 1706), która wchodzi w życie 1.01.2010 r.

⁶ Art. 7 pkt 10 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

⁷ Art. 7a dodany ustawą z dnia 19.11.2009 r. (Dz.U. Nr 219, poz. 1706), która wchodzi w życie 1.01.2010 r.

⁸ Kwota jest ustalana zgodnie z art. 9 ustawy.

⁸ Kwota jest ustalana zgodnie z art. 9 ustawy.

⁹ Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

¹⁰ Art. 8 ust. 4 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

¹¹ Art. 8 ust. 5 pkt 1 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

¹² Art. 8 ust. 7 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

⁸ Kwota jest ustalana zgodnie z art. 9 ustawy.

¹³ Art. 9 ust. 5 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

¹⁴ Art. 10 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

¹⁵ Art. 10 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

¹⁶ Art. 10 ust. 3 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

¹⁷ Art. 11 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 27.04.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 579), która wchodzi w życie 8.06.2012 r.

¹⁸ Art. 16a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

¹⁹ Art. 16b dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

²⁰ Art. 17 ust. 1 pkt 2 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

⁹ Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

²¹ Art. 17 ust. 1 pkt 12 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²² Art. 17 ust. 1 pkt 13 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²³ Art. 19 pkt 3 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²⁴ Art. 19 pkt 4 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²⁵ Art. 19 pkt 5 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²⁶ Art. 19 pkt 6 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²⁷ Art. 19 pkt 7 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

²⁸ Art. 19 pkt 18 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

⁹ Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

²⁹ Art. 20 ust. 1 pkt 5 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

³⁰ Art. 20 ust. 1 pkt 6 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

31 Art. 20 ust. 3 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

32 Art. 21 pkt 6 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

33 Art. 21 pkt 8 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

34 Art. 22 pkt 3a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

35 Art. 22 pkt 4 w brzmieniu ustawy z dnia 27.04.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 579), która wchodzi w życie 8.06.2012 r.

36 Art. 22 pkt 5 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

37 Art. 22 pkt 6 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

38 Art. 22 pkt 8a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

39 Art. 22 pkt 11 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

40 Art. 22 pkt 15 dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

41 Art. 23 ust. 1 pkt 8 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

42 Art. 23 ust. 1a w brzmieniu ustawy z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

43 Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593, Nr 116, poz. 1203 i Nr 210, poz. 2135, z 2005 r. Nr 155, poz. 1298, Nr 169, poz. 1420, Nr 175, poz. 1462 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 94, poz. 651, z 2008 r. Nr 209, poz. 1316, z 2009 r. Nr 19, poz. 100, Nr 22, poz. 120 i Nr 157, poz. 1241 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 146.

44 Art. 25 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

45 Art. 25 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

46 Art. 25 ust. 3 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

47 Art. 25 ust. 5 dodany ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

48 Art. 25a uchylony ustawą z dnia 27.04.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 579), która wchodzi w życie 8.06.2012 r.

49 Art. 26 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

50 Art. 27 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

51 Art. 28 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

52 Art. 29 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

53 Art. 30 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

54 Art. 31 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

55 Art. 32 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

56 Art. 33 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

57 Art. 34 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

58 Art. 35 uchylony ustawą z dnia 22.01.2010 r. (Dz.U. Nr 28, poz. 146), która wchodzi w życie 12.03.2010 r.

59 Art. 36 pkt 1 lit. e uchylona ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

60 Art. 36 pkt 2 zmieniony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

8 Kwota jest ustalana zgodnie z art. 9 ustawy.

61 Art. 38 ust. 4a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

62 Art. 38 ust. 4b dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

9 Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

63 Art. 39a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

64 Art. 42 ust. 5 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

2 Obecnie: przepisów ustawy z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415), która weszła w życie z dniem 1.06.2004 r., stosownie do art. 145 tej ustawy.

65 Art. 46 ust. 4 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

66 Art. 46a dodany ustawą z dnia 10.06.2010 r. (Dz.U. Nr 125, poz. 842), która wchodzi w życie 1.08.2010 r.

67 Art. 48a dodany ustawą z dnia 10.06.2010 r. (Dz.U. Nr 125, poz. 842), która wchodzi w życie 1.08.2010 r.

9 Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

68 Art. 51 ust. 4 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

69 Art. 51a dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

70 Art. 51a ust. 3 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

71 Art. 51b dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

72 Art. 51c dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

73 Art. 52 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

74 Art. 52 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

75 Art. 53 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

76 Art. 53 ust. 4 dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

77 Art. 53a oznaczenie ust. 1 i ust. 2 dodane ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

78 Art. 56 zdanie wstępne w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

79 Art. 56a w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

80 Art. 57 ust. 3 w brzmieniu ustawy z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

81 Art. 57 ust. 3a dodany ustawą z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

82 Art. 57 ust. 3b dodany ustawą z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

83 Art. 57 ust. 3c dodany ustawą z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

84 Art. 57 ust. 8 w brzmieniu ustawy z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

85 Art. 57a ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

9 Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

9 Obecnie: przepisach ustawy z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027), która weszła w życie z dniem 1.10.2004 r., stosownie do art. 229 pkt 2 lit. a tej ustawy.

86 Art. 61 ust. 2 pkt 2 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

87 Art. 68 ust. 4a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

88 Art. 68a dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

89 Art. 69 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

90 Tytuł rozdziału 4 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

91 Art. 70 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

92 Art. 71 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

93 Art. 72 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

94 Art. 73 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

95 Art. 74 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

96 Art. 75 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

97 Art. 76 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

98 Art. 77 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

99 Art. 78 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

100 Art. 78a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

101 Art. 78b uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

102 Art. 78c uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

103 Art. 78d uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

104 Art. 79 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

105 Art. 80 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

106 Art. 80a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

107 Art. 81 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

108 Art. 82 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

109 Art. 83 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

110 Art. 84 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

111 Art. 85 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

112 Art. 85a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

113 Art. 85b uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

114 Art. 85c uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

115 Art. 85d uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

116 Art. 85e uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

117 Art. 85f uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

118 Art. 86 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

119 Art. 86a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

120 Art. 87 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

121 Art. 87a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

122 Art. 88 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

123 Art. 89 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

124 Art. 89 ust. 4 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

125 Art. 89 ust. 7 pkt 2 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

126 Art. 90 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

127 Art. 90a dodany ustawą z dnia 23.10.2009 r. (Dz.U. Nr 221, poz. 1738), która wchodzi w życie 24.01.2010 r.

128 Art. 90a ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 27.04.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 579), która wchodzi w życie 8.06.2012 r.

129 Art. 91a ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

130 Art. 97 ust. 4 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

131 Art. 103 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

132 Art. 104 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

133 Art. 106 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

134 Art. 106a dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

135 Art. 107 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

136 Art. 107 ust. 2 uchylony ustawą z dnia 10.06.2010 r. (Dz.U. Nr 125, poz. 842), która wchodzi w życie 1.08.2010 r.

137 Art. 107 ust. 5a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

138 Art. 107 ust. 5b dodany ustawą z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

139 Art. 107 ust. 5c dodany ustawą z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

140 Art. 107 ust. 6 w brzmieniu ustawy z dnia 25.03.2011 r. (Dz.U. Nr 106, poz. 622), która wchodzi w życie 1.07.2011 r.

141 Art. 108 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

142 Art. 108 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

143 Art. 110a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

144 Art. 112 ust. 6 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

145 Art. 112 ust. 7a uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

146 Art. 112 ust. 8 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

147 Art. 112 ust. 10 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

148 Art. 112 ust. 11 uchylony ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.

149 Art. 113 ust. 4 dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

150 Art. 115 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

151 Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2010 r. Nr 28, poz. 146, Nr 96, poz. 620, Nr 123, poz. 835, Nr

152 poz. 1020, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726.

153 Art. 116 ust. 3 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 1.10.2012 r.

154 Art. 117 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

155 Art. 117 ust. 2a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

156 Art. 117 ust. 3 pkt 1 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.

157 Art. 117 ust. 3 pkt 4 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

158 Art. 117 ust. 3 pkt 6 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

159 Art. 117 ust. 3 pkt 9 dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

160 Art. 117 ust. 4 dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

161 Art. 117 ust. 5 dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

Art. 118 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.

162 Art. 118 ust. 1a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
163 Art. 118 ust. 1b dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
164 Art. 118 ust. 1c dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
165 Art. 118 ust. 1d dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
166 Art. 118 ust. 2a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
167 Art. 118 ust. 3 uchylony ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
168 Art. 118a dodany ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 3.05.2011 r.
169 Art. 120 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.
170 Art. 120 ust. 3 dodany ustawą z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.
171 Art. 122 ust. 3 w brzmieniu ustawy z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 1.10.2012 r.
172 Art. 122 ust. 4 uchylony ustawą z dnia 18.03.2011 r. (Dz.U. Nr 81, poz. 440), która wchodzi w życie 1.10.2012 r.
173 Art. 123 w brzmieniu ustawy z dnia 9.06.2011 r. (Dz.U. Nr 149, poz. 887), która wchodzi w życie 1.01.2012 r.
174 Art. 127 ust. 1 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
175 Art. 127b dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
176 Art. 130 ust. 2 w brzmieniu ustawy z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
177 Art. 130 ust. 4 dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
178 Art. 130 ust. 5 dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
179 Art. 131a dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
180 Zamieszczone w obwieszczeniu.
181 Art. 150 w brzmieniu ustawy z dnia 24.09.2009 r. (Dz.U. Nr 202, poz. 1551), która wchodzi w życie 16.12.2009 r.
182 Art. 150a dodany ustawą z dnia 24.09.2009 r. (Dz.U. Nr 202, poz. 1551), która wchodzi w życie 16.12.2009 r.
183 Art. 154 uchylony ustawą z dnia 27.04.2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 579), która wchodzi w życie 8.06.2012 r.
184 Art. 156 ust. 3a dodany ustawą z dnia 12.02.2010 r. (Dz.U. Nr 40, poz. 229), która wchodzi w życie 31.03.2010 r.
185 Ogłoszono dnia 15.04.2004 r.